

Törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun kriminalisointi ja sitä koskeva oikeuskäytäntö

Matias Multanen

04/2018

Tiivistelmä

Tekijä	Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike	
Matias Multanen	Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi	Julkisuusaste	
Törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun kriminalisointi ja sitä koskeva oikeuskäytäntö	Julkinen	
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi	Opinnäytetyön muoto	
Kirsti Ruuska ja Markku Myllylä	Tutkimuksellinen opinnäytetyö	
Tiivistelmä		
<p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten rikoslain 21:6a:n törkeää henkeen tai terveyteen kohdistuvaa rikoksen valmistelua on sovellettu ja tulkittu oikeuskäytännössä. Pykälän mukaisesti tekoon syyllistyy se, joka pitää hallussaan ampuma- tai teräasetta, sopii teosta tai laatii yksityiskohtaisen suunnitelman taikka yllyttää tai lupautuu tekoon tarkoituksenaan henkirikoksen tai törkeän pahoinpitelyn tekeminen. Näiden lisäksi pykälän toiseen momenttiin on lisätty vaaravaatimus ja vastuuvapausperuste.</p> <p>Työ on toteutettu lainopillisena tutkimuksena tulkintakannanottojen avulla, jolloin on mahdollista tulkita ja ymmärtää rikoslain 21:6a:n soveltamista käsitellyissä tuomioistuinten ratkaisuissa. Tutkimuksen aineisto koostuu kuudesta tuomioistuimen ratkaisusta kyseistä rikosta koskien.</p> <p>Keskeisimpänä tutkimustuloksena ja yhteisenä tekijänä kaikissa rikoslain 21:6a:n tunnusmerkistön tekotavoissa on tekijän tarkoitus törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen tekemisestä. Tekijän subjektiivinen tarkoitus on hankala näyttää toteen, mutta se usein ilmenee objektiivisesti havaittavista seikoista. Tapauksista tämä kävi ilmi tekoaikomuksen ilmoittamisena, tekovälineen hankkimisena ja hallussapitona sekä suunnitelman laatimisena.</p> <p>Aineiston perusteella on löydettävissä rikoslain 21:6a:n tulkitsemisen osalta yhteneväisiä seikkoja, mutta niiden soveltuvuus on vielä melko tapauskohtaista. Täten on tärkeää, että rikoslain 21:6a:n soveltamisesta saadaan lisää oikeuskäytäntöä, jotta tarkempien yhteneväisten tulkintalinjojen muodostaminen olisi mahdollista.</p>		
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)
52	Huhtikuu 2018	AMK2015ONT
Avainsanat		
törkeä henkeen tai terveyteen kohdistuva rikos, rikoksen valmistelu, kriminalisointi		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 TUTKIMUKSEN METODISTA JA KOHTEESTA	3
2.1 Tutkimuskysymys ja työn tavoite.....	3
2.2 Tutkimuksen metodi.....	3
2.3 Tutkimuksen aineisto	5
2.4 Aikaisemmat tutkimukset.....	5
3 HENKIRIKOLLISUUS SUOMESSA	6
3.1 Tilastotietoa	6
3.2 Henkirikollisuuden piirteitä.....	8
4 RIKOKSEN VALMISTELUN KRIMINALISOINTI	9
4.1 Rikosten kriminalisoinnin yleiset lähtökohdat	9
4.2 Rikoksen valmistelun kriminalisoinnin perusteet	10
4.3 Haasteita rikoksen valmistelun kriminalisoinneille	14
5 TÖRKEÄN HENKEEN TAI TERVEYTEEN KOHDISTUVAN RIKOKSEN VALMISTELU OIKEUSKÄYTÄNNÖSSÄ	17
5.1 Tunnusmerkistö	17
5.2 Tapaukset.....	17
5.3 Tunnusmerkistössä kuvatut tekotavat	21
5.3.1 Tekovälineen hallussapito.....	21
5.3.2 Sopiminen	25
5.3.3 Yksityiskohtainen suunnitelma.....	28
5.3.4 Yllyttäminen ja lupautuminen	31
5.4 Tekijän tarkoitus.....	33
5.5 Vaaran vähäisyys.....	37
5.6 Valmistelusta luopuminen	41
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	44
7 POHDINTA	47
8 LÄHTEET	50

1 JOHDANTO

”Laskeskelin siltä kantilta, että meillä on siinä jo vähintään 50 kuollutta heti alkuun”, näin pohti Helsingin yliopistoon 50 ihmisen joukkosurmaa suunnitellut toinen tekijä¹. Kyseinen tapaus sai aikaan suurta mediahuomiota ja korosti turvallisuusnäkökulmien huomioimista vastaavanlaisten iskujen ennaltaehkäisemiseksi². Ennaltaehkäisyn tehostamiseksi vuonna 2013 tehdyn rikoslain (1889/39) uudistuksen myötä kriminalisoitiin törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu. Kyseinen kriminalisointi edesauttoi poliisin mahdollisuutta ennalta estää edellä mainittu yliopistoisku ja mahdollisti tekijöiden saattamisen rikosoikeudelliseen vastuuseen ennen suunnitelman siirtymistä tekoasteelle.

Valitsin opinnäytetyön aiheekseni rikoslain 21:6a:n törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun ja tarkastelen sen kriminalisointiin johtaneita syitä sekä siihen liittyvää oikeuskäytäntöä tulkiten näin tunnusmerkistöä. Pykälän mukaisesti tekoon syyllistyy se, joka pitää hallussaan ampuma- tai teräasetta, sopii teosta tai laatii yksityiskohtaisen suunnitelman taikka yllyttää tai lupautuu tekoon tarkoituksenaan henkirikoksen tai törkeän pahoinpitelyn tekeminen.

Valitsin aiheeni sen ajankohtaisuuden perusteella, sillä kyseinen pykälä on melko tuore, eikä tutkimustietoa tai oikeuskäytäntöä ole ehtinyt paljoa kertyä. Tämän vuoksi aihe tuntui mielenkiintoiselta ja sopivan haastavalta, mutta myös tutkimuksen kannalta hyödylliseltä. Lisäksi minua kiinnostaa väkivaltarikollisuus ja haluan tulevaisuudessa työskennellä mahdollisesti aiheen parissa, joten opinnäytetyön aiheeksi asia tuntui sopivalta.

Toteutan työni lainopillisena tutkimuksena ja tavoitteenani on havainnollistaa pykälän sisällön toteutumista oikeuskäytännön kautta ja kohdistan myös työni rajauksen tähän. Pyrin täten työssäni esittämään hallituksen esityksen ja oikeustieteellisen kirjallisuuden avulla tunnusmerkistötekijöitä ja miten tekoapojen mukainen menettely konkreettisesti ilmenee. Työni alkuosassa avaan käyttämäni tutkimusmenetelmää ja työni tavoitetta tarkemmin. Varsinaista aihetta pohjustan henkirikoscatsauksella ja yleisillä lähtökohdilla rikosten kriminalisoinnille, mitkä nähdäkseni ovat rikoslain 21:6a:n kriminalisoinnin taustalla olevia

¹ <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000760646.html>, Luettu 2.2.2018.

² <https://yle.fi/uutiset/3-7137194>, Luettu 2.2.2018.

tekijöitä. Seuraavaksi käsittelen rikoksen valmistelun kriminalisoinnin perusteita ja haasteita, minkä jälkeen keskityn törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun tarkasteluun lain esitöiden ja oikeuskäytännön avulla. Lopuksi johtopäätöksissä esitän oikeuskäytännön kautta saamiani mahdollisia yhtenäisiä tulkintalinjoja. Pohdintaosiossa otan kantaa valmistelun ja yrityksen väliseen rajanvetoon sekä siihen, miten kriminalisointi vaikuttaa poliisin toimintaan.

2 TUTKIMUKSEN METODISTA JA KOHTEESTA

2.1 Tutkimuskysymys ja työn tavoite

Tutkimuskysymykseni tavoitteena on selvittää, miten törkeää henkeen tai terveyteen kohdistuvaa rikoksen valmistelua on sovellettu ja tulkittu oikeuskäytännössä. Työni tutkimuskysymyksen taustoittamiseksi selvitän henkirikollisuustilannetta Suomessa sekä miksi rikoslain 21:6a on kriminalisoitu ja mikä on säännöksen sisältö lainlaatijan näkemyksen mukaan. Työni pääpaino on kuitenkin pykälän sisällön avaamisessa oikeuskäytännön avulla ja olen rajannut työni koskemaan suurimmalta osalta oikeuskäytäntöä säännöksen sisällön avaamisen jälkeen.

Muina tavoitteinani on selvittää, onko käsiteltyjen ratkaisuiden avulla mahdollista löytää yhtenäisiä tulkintalinjoja tunnusmerkistöjen toteutumisessa. Lisäksi yritän selvittää ratkaisujen kautta rikoksen tunnusmerkistön kannalta olennaisia seikkoja, joihin poliisin pitäisi kiinnittää huomiota esitutkintavaiheessa. Otan tähän tavoitteeseen kantaa pohdintaosiossani.

2.2 Tutkimuksen metodi

Käytän tutkimuksessani lainopillista tutkimusmenetelmää. Valitsin kyseisen tutkimusmenetelmän, koska koin sen parhaimmaksi keinoksi selvittää törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun kriminalisointia. Lainopillisen tutkimuksen menetelmän

keskeisessä asemassa ovat voimassaolevan oikeuden tulkinta ja systematisointi³. Voimassaolevan oikeuden tutkimisessa korostuu eri oikeuslähteiden merkityksen hahmottaminen, esimerkiksi lainvalmisteluasiakirjojen ja Euroopan unionin sääntelyn huomioon ottaminen⁴.

Lainoppi esittää väitteitä voimassaolevasta oikeudesta, mitkä sisältävät sekä normikannanottoja että tulkintakannanottoja. Normikannanotot sisältävät väitteitä voimassaolevan oikeuden sisällöstä eli siitä, mitä pykälän sisältö merkitsee. Normikannanoton mukaisesti selvitan, mitkä tunnusmerkistötekijät täyttävät rikoslain mukaan törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun. Tulkintakannanotot taas esittävät väitteitä pykälän sisällöstä. Tulkintakannanoton mukaisesti tutkin, mitkä konkreettiset teot ovat tunnusmerkistötekijöiden mukaisia.⁵

Oikeusnormin keskeinen sisältö on mahdollista selvittää voimassaolevan lain pykälän sisältöä tulkitsemalla yksittäisessä oikeusongelmassa. Lainoppi tutkiikin oikeussääntöjä ja erityisesti niiden keskeisen sisällön selvittämistä, mikä mahdollistuu tulkinnan avulla.⁶ Tulkinnassa huomioidaan sen käytännön ulottuvuus, eli esimerkiksi viranomaisten ja tuomioistuinten harjoittama lain soveltaminen ja tulkinta.⁷ Tutkimusmenetelmän kautta minun on mahdollista tulkita ja ymmärtää rikoslain 21:6a:n soveltamista käsittelemissäni tuomioistuimien ratkaisuisissa.

Lainopin toisena tehtävänä on lain sisällön systematisointi⁸. Lainsäädännön oikeusnormit synnyttävät materiaalin, jota lainopin systematisointi järjestää ja luo sen perusteella johdonmukaista oikeusjärjestelmää. Systematisoinnissa kiinnitetään erityisesti huomiota oikeudenalojen käsitteisiin ja oikeusperiaatteisiin.⁹ Tutkimukseni kohdistuu lainopin mukaiseen tulkintaan, joten systematisoinnin tarkempi käsittely tässä yhteydessä ei ole sen vuoksi tarpeen.

³ Hirvonen 2011, s. 36–38.

⁴ Ibid, s. 23.

⁵ Ibid, s. 21–22.

⁶ Husa – Mutanen – Pohjolainen 2005, s. 13.

⁷ Hirvonen 2011, s. 25.

⁸ Husa ym. 2005, s. 14.

⁹ Hirvonen 2011, s. 24.

2.3 Tutkimuksen aineisto

Työni aineisto koostuu lainopillisesta kirjallisuudesta ja lainvalmisteluasiakirjoista. Työni alkuosa koostuu henkirikoskatsauksesta käsittelevästä materiaalista sekä rikoslain 21:6a:n kriminalisointia käsittelevästä kirjallisuudesta. Työn keski- ja loppuosissa käsitellään virallislähteiden lisäksi rikosoikeudellista kirjallisuutta sekä tuomioistuinten ratkaisuja. Keskeisimmässä osassa aineistossani on hallituksen esityksen osuus törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan valmistelurikoksen kriminalisoinnista ja sitä koskevasta oikeuskäytännöstä.

Oikeuskäytäntöni koostuu yhdestä ja tähän mennessä ainoasta Korkeimman oikeuden (KKO) sekä viidestä hovioikeuden ratkaisusta. Kyseisissä tapauksissa on mahdollista arvioida rikoslain 21:6a:n täyttymistä eri tunnusmerkistötekijöiden kautta. Olen valinnut kansallisen oikeuskäytännön työni aineistoksi, sillä oikeuskäytäntö on yksi oikeustieteen oikeuslähteistä, vaikkakin velvoittavuuden osalta heikosti velvoittavaa.¹⁰ Koen kuitenkin oikeuskäytännön tarkemman selvittämisen tässä yhteydessä merkitykselliseksi pykälän tutkimisen lisäksi.

Työtäni varten olen tilannut ratkaisut kaikista Suomen hovioikeuksista vuoden 2016 kesästä lähtien kirjoitushetkeeni saakka. Näiltä osin sain ainoastaan kaksi ratkaisua, joten hyödynsin myös kirjallisuusaineistossani käsiteltyjä tuomioita kasvattaakseni aineistoni määrää.¹¹ Rajasin oikeuskäytännön ainoastaan korkeampiin oikeusasteisiin, sillä koen niiden ratkaisujen olevan merkityksellisempiä suhteessa käräjäoikeuksien ratkaisuihin.

2.4 Aikaisemmat tutkimukset

Suoranaisesti törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua koskevaa kirjallisuutta ei ole paljoa eikä sen oikeuskäytäntöä ole juurikaan käsitelty yhtä artikkelia

¹⁰ Laki on vahvasti velvoittava oikeuslähde, kun taas kansallinen oikeuskäytäntö on heikosti velvoittava. https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/kotimaiset-oikeuslahteet/Sivut/Yleista-oikeuslahteista-ja-oikeudellisesta-informaatiosta.aspx, Luettu 1.2.2018.

¹¹ Helsingin hovioikeudessa on vireillä kaksi aiheeseeni liittyvää ratkaisua R 17/2002 ja R 17/2039, joiden käsittelyt ovat tulossa keväällä 2018, joten en saanut kyseisiä tapauksia aineistooni.

lukuun ottamatta¹². Yleisesti rikoksen valmistelun kriminalisoinnin tarpeista ja haasteista on kirjoitettu muutamia artikkeleita¹³. Sen lisäksi juuri törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun tunnusmerkistökiteijöistä on kirjoitettu perehtymättä kuitenkaan tarkemmin, kuinka sitä on oikeuskäytännössä sovellettu¹⁴.

Rikoksen valmistelusta on tehty aiemmin kaksi pro gradu- tutkielmaa, joissa kuitenkin on ollut eri näkökulma minun tutkimukseeni nähden. Toisessa niistä on paneuduttu useisiin rikoslain eri valmistelurikosten kriminalisointeihin sekä niiden tunnusmerkistökiteijöihin¹⁵ ja toisessa taas on keskitytty kolmen tuoreimman valmistelukriminalisoinnin tahallisuuteen ja vaaran asteeseen¹⁶. Niissä ei ole näin ollen paneuduttu tutkimani pykälän oikeuskäytännön mukaisiin tulkintalinjoihin.

3 HENKIRIKOLLISUUS SUOMESSA

3.1 Tilastotietoa

Ennen törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun käsittelyä näen tarpeelliseksi tutkia hieman henkirikollisuuden määriä Suomessa, jotta pystyisin tarkastelemaan kyseisen kriminalisoinnin mahdollisia syitä. Tarkastelen erityisesti, onko rikosten määrällä ollut mahdollisesti vaikutusta kriminalisoinnille. Vuonna 2016 poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tuli 488.000 rikosta. Näistä henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset muodostivat 7,4 prosentin osuuden, joista pääosa oli pahoinpitelyrikoksia. Murhia, tappoja ja surmia tehtiin 76, niiden yrityksiä 311 ja törkeitä pahoinpitelyjä 1.563. Henkiri-

¹² Artikkeleli: Elo, Elina 2017: Törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu oikeuskäytännössä.

¹³ Artikkelit: Pöyhönen, Pekka 2012: Rikoksen valmistelun kriminalisoinnin perusteluista ja ongelmista sekä Matikkala, Jussi 2013: Näkökohtia rikoksen valmistelusta.

¹⁴ Artikkeleli: Matikkala, Jussi 2014: Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset.

¹⁵ Tutkimus: Tukala, Rita 2015, Pro gradu-tutkielma: Rikoksen valmistelu lainsäädännössä ja oikeuskäytännössä, Lapin yliopisto.

¹⁶ Tutkimus: Pöyhönen, Pekka 2015, Pro gradu-tutkielma: Tahallisuus ja vaara rikoksen valmistelussa, Helsingin yliopisto.

kosten määrä oli tuolloin 10 prosenttia vähemmän kuin edellisenä vuonna ja pienin vuoden 1970 jälkeen. Se jäikin huomattavasti alle keskiarvon kymmenvuotisjakson ajalta.¹⁷

Vuoden 2017 tammi-syyskyyän aikana kerättyjen ennakkotietojen mukaan poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon on tullut 332.680 Suomessa tehtyä rikoslakirikosta. Näistä henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia on 26.547. Luku pitää sisällään murhat, tapot ja surmat (68), murhan, tapon ja surman yritykset (273), törkeät pahoinpitelyt (1.249) ja pahoinpitelyt (24.863). Vertailun vuoksi esimerkiksi omaisuusrikoksia on tehty 161.278, rattijuopumuksia 13.596 ja muita liikenne rikoksia 292.582.¹⁸ Näin ollen voidaan todeta, että vakavat henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikokset muodostavat varsin pienen osan rikoksista.

Vertailtaessa pidempää aikaväliä, Suomessa tehdään vähemmän henkirikoksia kuin koskaan aiemmin tunnetun historiamme aikana¹⁹. Jo 1500-luvulta lähtien kirjattujen väkivaltarikosten määrä on ollut laskussa lukuun ottamatta alueellisia eroja ja eri aikakausien rikosilmiöitä, kuten puukkojunkkarikautta Etelä-Pohjanmaalla 1700–1800-luvulla. Tosin tarkka vertailu aikakausien välillä on haastavaa, sillä rikosnimikkeiden nimissä ja tulkinnassa on esiintynyt muutoksia.²⁰

1900-luvun alussa teollistumisen ja huonojen asuinolojen myötä henkirikollisuus kasvoi ja 1920-luvun jälkeen näkyikin selvä piikki henkirikoksista tuomittujen osuudessa²¹. 1980- ja 1990-luvun alussa tahallisia henkirikoksia tehtiin keskimäärin 150 vuodessa. Nykyään luku on ollut alle 80 vuodesta 2012 lähtien.²² 1990-luvun puolivälistä alkaen henkirikosten määrä on ollut Suomessa laskeva. Taustalla laskulle on muun muassa kansan ikärakenteen vanheneminen, jonka on todettu vähentävän henkirikosten määrää, mutta se selittää laskusta vain 10–20 prosenttia. Samaan aikaan alkoholinkulutus, joka on Suomessa läheisesti liittynyt väkivaltarikosten vaihteluihin, on kasvanut asukasta kohden vuosikymmen saatos-

¹⁷ Rikollisuustilanne 2017, s. 7–12 ja 53.

¹⁸ http://www.stat.fi/til/rpk/2017/03/rpk_2017_03_2017-10-19_tau_001_fi.html, Luettu 19.12.2017.

¹⁹ Henkirikostarkastus 2017, s. 48.

²⁰ Matikainen 2002, s. 23–24.

²¹ Lehti 2001, s. 51 ja 309.

²² Henkirikostarkastus 2017, s. 48.

sa. Muutosta selittääkin osaltaan keski-ikäisten alkoholisidonnainen väkivalta, jonka piirteissä on ilmeisesti tapahtunut muutoksia.²³

Selkeää syytä henkirikosten vähenemiselle ei kuitenkaan ole saatu selville²⁴. Vaikka henkirikosten määrä on laskenut, tapahtuu niitä siitä huolimatta vuosittain ja koenkin, että oikeushyvien suojaamisen, etenkin yksilön hengen kannalta on valmistelurikoksen kriminalisointi tarpeen. Lisäksi rikoslain 21:6a:n kriminalisointia tukevana tekijänä on sen yleispreventiivinen eli yleisestävä vaikutus. Kriminalisointi korostaisi ei-toivotun käyttäytymisen moitittavuutta ja täten se mahdollisesti ehkäisisi jo valmisteluvaiheeseen ryhtymistä törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvien rikoksien osalta.²⁵

3.2 Henkirikollisuuden piirteitä

Tyypillinen suomalainen henkirikos on pysynyt vuosien saatossa pääpiirteiltään samanlaisena niiden määrän vähenemisestä huolimatta. Yleisin kuolemaan johtanut teko tapahtuu yksityisasunnossa viikonloppuna osapuolten ollessa 1–3 promillen humalassa. Tapahtum aikaan uhri on yleisesti kovemmin humalassa kuin henkirikokseen syyllistynyt.²⁶ Alkoholinkäyttö liittyykin vahvasti kuolemaan johtaneisiin riitatilanteisiin. Jo vuosina 1920–1929 alkoholin vaikutuksen alaisena olevien osuus henkirikososapuolista oli 75,9 prosenttia²⁷. 2000-luvulle tultaessa vuosien 2010–2015 aikana 62 prosentissa tapauksista osalliset olivat humalassa ja ainakin yksi osallinen oli humalassa 80 prosentissa tapauksista²⁸.

Tyypillisessä suomalaisessa henkirikoksessa tekovälineenä käytetään keittiöveistä ja henkirikos on seurausta ryyppyriidasta. Tekijä ja uhri ovat useimmiten keski-ikäisiä, keskenään tuttuja, työttömiä, syrjäytyneitä ja alkoholisoituneita miehiä.²⁹ Henkirikoksissa 46 prosentissa tapauksista uhrina onkin mies, jonka on surmannut hänen tuttava tai ystävä³⁰. Molemmilla osapuolilla on myös usein taustalla monia aikaisempia tuomioita väkivaltari-

²³ Rikollisuustilanne 2017, s. 19.

²⁴ Ibid, s. 19.

²⁵ HE 141/2012 vp, s. 26.

²⁶ Henkirikostarkastus 2017, s. 48.

²⁷ Lehti 2001, s. 77.

²⁸ Henkirikostarkastus 2017, s. 1.

²⁹ Ibid, s. 48.

³⁰ Ibid, s. 1.

koksista. Tosin tekoon syyllistyvällä tausta väkivaltarikoksista on tyypillisesti huomattavasti kovempi kuin uhrilla.³¹

Edellä kuvatut olosuhteet antavat kuvan, että henkirikos on tehty pikaistuksissaan ilman suurempia suunnitelmia tai valmisteluja. Henkirikoksia, joissa on löydettävissä suunnitelmallisuuteen ja välineellisyyteen liittyviä motiiveja onkin osoitettavissa suhteellisen niukasti³². Tämä ei oletettavasti voikaan olla syynä vakavien henkeen tai terveyteen kohdistuvien rikoksen valmistelun kriminalisoinnille, vaan nähdäkseni taustalla ovat edellisessä alaluvussa 3.1 mainitut oikeushyvien suojaaminen ja kriminalisoinnin yleispreventiivinen vaikutus. Käsittelen tarkemmin rikoslain 21:6a:n kriminalisoinnin perusteita alaluvussa 4.2.

4 RIKOKSEN VALMISTELUN KRIMINALISOINTI

4.1 Rikosten kriminalisoinnin yleiset lähtökohdat

Henki, terveys, vapaus ja ruumiillinen koskemattomuus ovat kaikille kuuluvia oikeushyviä, jotka pohjautuvat perus- ja ihmisoikeuksiin³³. Ne ovat lueteltu Suomen perustuslaissa (731/1999) ja niitä pidetään yleisesti hyväksytyinä perusarvoina yhteiskunnassa³⁴. Elämää pidetään ihmisen tärkeimpänä oikeushyvinä, mikä ilmenee perustuslain 7 §:ssä. Sen mukaan *jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen*. Elämä on suojattu myös Euroopan ihmisoikeussopimuksella, jonka 2 artiklan mukaan jokaisella on oikeus elämään ja se on lailla suojattava.³⁵ Perustuslaki turvaa perusoikeuksien toteutumista asettamalla rajoja rikosten kriminalisoinneille³⁶. Tämä merkitsee, että kriminalisoinnissa täytyy huomioida perusoikeuksien täyttyminen. Perus- ja

³¹ Henkirikokskatsaus 2017, s. 48.

³² Pöyhönen 2012, s. 139–140.

³³ Matikkala 2013, s. 232.

³⁴ HE 309/1993 vp, s. 29.

³⁵ Matikkala 2014, s. 188.

³⁶ Viljanen 2001, s. 345.

ihmisoikeuksien toteutumisen on turvattava perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan käytöllä.

Kriminalisoimisen ja rikosoikeuden käytön taustalla on ajatus yleisestäävyydestä. Kriminalisoimisen tavoitteena on, että se hyödyttäisi yhteiskuntaa vähentämällä rangaistuksen alaiseksi säädettyjä tekoja ja että se samalla myös vaikuttaisi rikoksen tekijän ajatteluun ja päätökseen pidättäytyä teosta pelotevaikutuksen kautta.³⁷ Kriminalisoinnit ovat täten käyttäytymissääntöjä, joilla rajoitetaan yksilöiden toimintaa perusoikeuksien ja muiden oikeuksien suojaamiseksi³⁸.

Kriminalisoiminen edellyttää kuitenkin tiettyjä ehtoja, joiden tarkoituksena on varmistaa perusoikeuksiin perustuvien periaatteiden täytyminen. Yleisiä kriminalisointiperiaatteita ovat oikeushyvien suojeleminen, hyöty-haitta-punninta, ultima-ratio periaate ja laillisuusperiaate.³⁹ Työssäni keskityn vain aihealueeni kannalta olennaisiin seikkoihin kriminalisointiperiaatteisiin liittyen. Tapio Lappi-Seppälä on maininnut kriminalisoinneista seuraavanlaisesti: ”Rikosoikeutta on lupa käyttää ainoastaan oikeushyvien suojeleluun edellyttäen, että käsillä ei ole toista moraalisesti hyväksyttävämpää sitä tehossaan kohtuullisessa määrin lähestyvää ja kohtuullisin kustannuksin toimeenpantavissa olevaa järjestelmää ja rangaistuksin saavutettavat edut ovat niiden tuottamia haittoja suuremmat.”⁴⁰ Seuraavaksi käyn rikoksen valmistelun kriminalisointia tarkemmin läpi.

4.2 Rikoksen valmistelun kriminalisoinnin perusteet

Suomessa on suhtauduttu tavanomaisesti melko varovaisesti rikoksen valmistelusta rankaisemiseen. Rangaistavuus on koskenut lähinnä täytettyä tekoa ja niiden yrityksiä.⁴¹ Syynä tähän on ollut muun muassa se, että rikoksen valmistelun kriminalisoimisen ja soveltamisen on katsottu aiheuttavan hankalia näyttöongelmia ja oikeusturvariskejä sekä olevan vaikeita rikoslain yleisten oppien suhteen. Tämä johtuu esimerkiksi siitä, että valmisteluvaiheessa konkreettinen vaara rikoksen täyttymisestä on mahdollisesti vielä vähäinen. Niiden

³⁷ Hakamies – Lappi-Seppälä - Koskinen - Majanen – Melander – Nuotio – Nuutila – Ojala – Rautio 2008, s. 68–70.

³⁸ Nuotio 1998, s. 149.

³⁹ Pöyhönen 2012, s. 129–130.

⁴⁰ Lappi-Seppälä 1994, s. 33.

⁴¹ LaVM 8/2013 vp – HE 141/2012 vp, s. 2.

vuoksi on katsottu, ettei rikosten valmisteluista ole tarpeen laatia rikoslain yleiseen osaan omaa kriminalisointia, vaan tarvittaessa valmisteluista tulee laatia oma tunnusmerkistö.⁴² Valmistelu on määritelty rikoksen tekemiseen tavoittelevaksi toiminnaksi, joka parantaa rikoksen myöhemmän toteuttamisen mahdollisuuksia⁴³.

Oikeusministeriö asetti 3.10.2011 työryhmän, jonka tavoitteena oli luoda pohja hallituksen esitykselle eräiden törkeiden rikosten valmistelun kriminalisoinnista. Kriminalisoinnin kohteisiin sisältyivät henkirikokset sekä törkeä ryöstö ja pohdittavaksi tuli törkeän pahoinpitelyn soveltuvuus näiden joukkoon.⁴⁴ Tämän pohjalta 1.8.2013 kriminalisoitiin kolme vakavien rikosten valmisteluun tähtäävää toimintaa, kun niiden pykälät tulivat valideiksi rikoslain lakiuudistuksen myötä (4435/2013). Tällöin rikoslakiin lisättiin rangaistavaksi törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu, panttivangin ottaminen ja törkeän ryöstön valmistelu.⁴⁵

Kävin aiemmin läpi kohdassa 3.2 Suomen tyypillistä henkirikollisuutta. Sitä voitiin kuvaila alkoholisävytteiseksi syrjäytyneiden miesten väliseksi väkivallaksi, jossa luvut ovat pysyneet suhteellisen pieninä viime vuosina. Sillä ei voidakaan perustella uusia kriminalisointeja, vaan niiden taustalla on vakavia yksittäistapauksia. Esimerkkeinä ovat Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat ja muutamat arvokuljetusryöstöt.⁴⁶ Vaikka kyseiset tapahtumat voivat jäädä harvinaisiksi, ei se laske kriminalisoimisen perusteltavuutta tai aihetta. Sen myötä myös poliisin keinot ennaltaehkäistä ja torjua aiemmassa vaiheessa mainittuja vakavia henkeen tai terveyteen kohdistuvia rikoksia paranevat.⁴⁷ Hallituksen esityksen mukaan törkeiden rikosten valmistelut tulee olla kriminalisoituja myös oikeudenmukaisuuden toteutumisen vuoksi⁴⁸.

Ennen rikoslaissa oli yhdeksän kriminalisointia, jossa nimikkeenä oli rikoksen valmistelu. Näitä ovat muun muassa joukkotuhonnan valmistelu, valtiopetoksen valmistelu, yleisvaa-

⁴² HE 141/2012 vp, s. 4–5.

⁴³ HE 44/2002 vp, s. 132.

⁴⁴ Ehdotus eräiden törkeiden rikosten valmistelun kriminalisoinnista 15/2012, s. 1.

⁴⁵ Elo 2017, s. 13.

⁴⁶ HE 141/2012, s. 4 ja 8.

⁴⁷ 8/2013 vp – HE 141/2012 vp, s. 3.

⁴⁸ HE 141/2012, s. 26.

rallisen rikoksen valmistelu ja terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu.⁴⁹ Nämä perustuvat lähinnä kansainvälisiin velvoitteisiin. Rikoslaisissa on myös sellaisia tunnusmerkistöjä, joissa valmistelutoimi on säädetty rangaistavaksi, mutta niissä ei mainita sanaa valmistelu. Esimerkkeinä mainittakoon murtovälineen hallussapito ja lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin. Kaiken kaikkiaan rikoslaisissa on noin 20 valmistelukriminalisointia laskutavasta riippuen.⁵⁰

Lain esitöissä todetaan, että yleiset kriminalisointiperiaatteet on huomioitu laadittaessa uusimpia rikoksen valmistelukriminalisointeja rangaistaviksi. Oikeushyvien suojelun osalta on todettu, että valmistelujen kriminalisoinneilla suojataan tiettyä oikeushyvää valmistelua koskevaa päärrikosta kattavammin. Sen myötä luodaan siis laajempaa suojaa halutulle oikeushyvälle.⁵¹ Lähtökohtana yleisesti rikosten kriminalisoinneille on, että niitä voidaan käyttää ainoastaan silloin, kun säätelyn voidaan hyvin perustellusti suojaavan perus- ja ihmisoikeuksiin perustuvia oikeushyviä⁵². Rikoslain käyttö antaakin suojaa mainituille oikeuksille niihin kohdistuvia loukkauksia vastaan. Rajana kuitenkin on, ettei tulisi kriminalisoida sellaista käyttäytymistä, joka ei loukkaa tai aiheuta vahinkoa kyseisille suojeleutuille.⁵³ Ihmisen elämän asema tärkeimpänä oikeushyvämmme korostuu kriminalisoinneista, sillä henkirikoksia pidetään kovimpina rikoksina ja niistä on säädetty ankarimmat rangaistukset. Lain esitöissäkin on todettu, että murhan tulee pysyä törkeimpänä rikoksena rikoslaisiamme.⁵⁴

Hyöty-haitta-punnintaa tarkasteltaessa hallituksen esityksen mukaan tämän kriminalisointiperiaatteen merkitys on ollut suuri haastaviksi koettujen kriminalisointien kohdalla⁵⁵. Rikosten valmistelun kriminalisointien myötä suurin hyöty on oikeushyvien suojan laajentuminen. Haitat taas liittyvät näyttö- ja oikeusturvaongelmiin.⁵⁶ Hyöty-haitta-punninnan lähtökohtana on, että kriminalisoimisesta tulee seurata enemmän hyötyä kuin haittaa yhteiskunnalle. Kriminalisoimisesta saatavat hyödyt ja haitat on pyrittävä tarkentamaan ja

⁴⁹ Matikkala 2013, s. 230.

⁵⁰ HE 141/2012 vp, s. 4–6.

⁵¹ Ibid, s. 10.

⁵² Tapani – Tolvanen 2013, s. 77.

⁵³ Hakamies ym. 2008, s. 69.

⁵⁴ HE 94/1993 vp, s. 94.

⁵⁵ HE 141/2012 vp, s. 10.

⁵⁶ Matikkala 2013, s. 229.

arvioimaan ne jollakin kriteeristöllä. Hyötypunninnan perustana on kriminalisoinnin yleisestävä vaikutus. Sen myötä tavoitteena on, että kansalaiset välttäisivät rangaistuksen alaiseksi säädettyä paheksuttavaa menettelytapaa. Haittapunninnassa taas on kiinnitettävä huomiota kriminalisoinnin aiheuttamiin mahdollisiin kärsimyksiin yksilötasolla ja sen yhteiskunnallisiin sivuvaikutuksiin.⁵⁷

Hallituksen esityksessä ultima ratio- periaatteen osalta on todettu, että valmistelujen kriminalisoimisesta huolimatta poliisin toimet on pysyttävä tärkeimpänä rikosten ja niiden valmistelujen estämisessä⁵⁸. Yleisesti kriminalisointien katsotaan olevan ankarin yhteiskuntapolitiikan työkalu, jota tulisi käyttää erityisen harkiten. Tämä ajatus on ultima ratio-periaatteen taustalla, sillä se velvoittaa rikosoikeuden käytön vain viimekätisenä toimenpiteenä. Periaatteeseen kuuluu myös vaatimus, jonka mukaan kriminalisoinnin ehtona on, ettei kyseisen asian ratkaisemiseksi ole löydettävissä muuta yhtä eettisesti asianmukaista ja tuottavaa järjestelmää, joka olisi kohtuullisin menoin toteutettavissa. Sen myötä tulisi selvittää ensin muiden mahdollisten yhteiskuntapolitiikkaan lukeutuvien menettelyjen käytettävyys ja kelpoisuus ennen kriminalisointeihin turvautumista.⁵⁹

Neljäntenä kriminalisointiperiaatteena on laillisuusperiaate, jonka mukaisesti hallituksen esityksen valmistelua koskevat tunnusmerkistöt on pyritty laatimaan niin täsmällisiksi ja yksiselitteisiksi kuin mahdollista. Se on tosin haastavaa, sillä valmistelu kattaa hyvin monimuotoista toimintaa.⁶⁰ Tunnusmerkistöstä tulisi kuitenkin käydä ilmi juuri kyseisen rangaistavaksi säädetyn teon valmistelutoimeksi lukeutuva tunnusomainen menettely⁶¹.

Laillisuusperiaate pohjautuu perustuslain 8 §:ään, jonka mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Pykälä antaa suuntaviivoja myös kriminalisointien laatimiselle, sillä niiden tunnusmerkistöjä muodostettaessa tulisi kiinnittää huomiota laillisuusperiaatteeseen sisältyvään täsmällisyysvaatimukseen⁶². Eduskunnan perustusvaliolar-

⁵⁷ Tapani – Tolvanen 2013, s. 88–89.

⁵⁸ HE 141/2012 vp, s. 5 ja 8.

⁵⁹ Tapani – Tolvanen 2013, s. 91.

⁶⁰ HE 141/2012 vp, s. 5 ja 8.

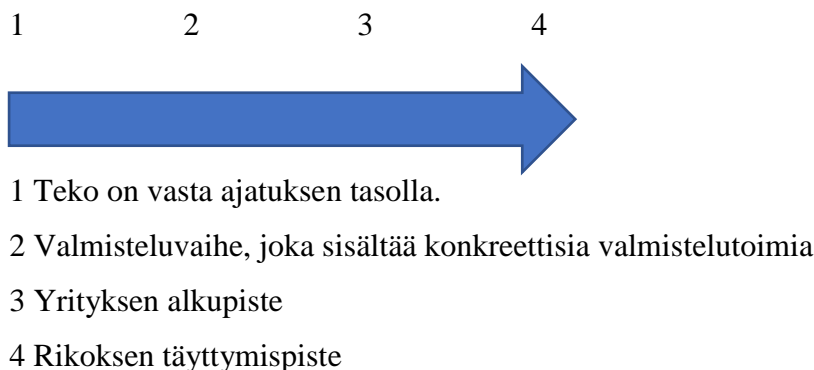
⁶¹ Matikkala 2013, s. 242.

⁶² Pöyhönen 2012, s. 132–133.

takunnan mukaan täsmällisyysvaatimus merkitsee laissa olevien tunnusmerkistöjen osalta sitä, että pykälän kieliasun mukaan on osoitettavissa, mikä toiminta on saatettu rangaistuksen alaiseksi⁶³. Sen johdosta kenen tahansa on kyettävä ymmärtämään tunnusmerkistön perusteella kyseisen menettelyn rangaistavuus⁶⁴.

4.3 Haasteita rikoksen valmistelun kriminalisoinneille

Rikoksen valmistelun kriminalisoimiseen liittyy joitakin haasteita. Yksi näistä liittyy valmistelun ja yrityksen väliseen rajapintaan. Rikoksen tekeminen voidaan jakaa ajallisesti eri vaiheisiin. Aluksi tekijällä voi olla ajatus rikoksen tekemisestä, mitä seuraavat mahdollisesti suunnittelu- ja valmistelutoimenpiteet. Tämän jälkeen ovat vuorossa täytäntöönpanotoimen aloittaminen ja päättäminen sekä siihen liittyvät mahdolliset seuraukset.⁶⁵ Rikoksen valmistelu ajoittuu näin ollen rikoksen yritysvaiheeseen edeltävään vaiheeseen ja sen kriminalisoimisen myötä rangaistuvastuu ulottuu rikoksen yritystäkin aikaisemmaksi⁶⁶. Seuraavaksi esitän havainnollistavan kuvion rikoksen eri vaiheista.

Rikoksen yritys on määritelty rikoslain 5:1.2:ssa. Sen mukaan teko on edennyt yritykseksi, kun tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen ja luonut vaaran rikoksen täyttymisestä. Mikäli vaara on jäänyt syntymättä vain satunnaisista syistä, tulee silloinkin kyseeseen rikoksen yritys. Lain esitöissä on todettu, että rikoksen aloittamisella tarkoitetaan konkreettista toi-

⁶³ PeVL 17/2006 vp, s. 3.

⁶⁴ Melander 2008, s. 246–248.

⁶⁵ Matikkala 2013, s. 229.

⁶⁶ LaVM 8/2013 vp – HE 141/2012 vp, s. 3.

mintaa., jolla pyritään toteuttamaan rikoksen tunnusmerkistö. Konkreettista toimintaa on esimerkiksi kuristaminen⁶⁷.

Harkittaessa rikoksen valmistelun kriminalisointia, haasteena on määrittää raja, milloin siirrytään valmistelutoimesta rangaistavan yrityksen puolelle. Valmistelutoimethan ovat yritystä aikaisempia toimenpiteitä, jossa rikoksen täytäntöönpanoa ei ole vielä aloitettu.⁶⁸ Valmistelun ja yrityksen rajapintaan on Pöyhönenkin kiinnittänyt huomiota. Hän on määrittänyt rikoksen yrityksen alku- ja loppupisteen menettelyksi, jossa tekijä on tehnyt rikokseen tähtäävän täytäntöönpanotoimen ja luonut vaaran rikoksen täyttymisestä siten, että tunnusmerkistöstä on jäänyt kuitenkin jotakin keskeistä toteutumatta.⁶⁹

Yrityksen alkupistettä arvioitaessa tulee huomioida alkamisen yhteys teon päättymis- ja täyttymishetkeen. Alkupistettä voidaan havainnollistaa esimerkillä, jossa tekijä antaa uhrille myrkyä tarkoituksenaan surmata hänet. Teko päättyy silloin, kun myrky on annettu ja täytyy silloin, kun uhri menehtyy sen johdosta. Alkupisteeksi katsotaan viimeistään se hetki, kun myrky päätyy uhrin kehoon, jolloin alkamis- ja päättymispiste voivat olla samoja. Useimmiten kuitenkin alkupiste ilmenee päättymispistettä aiemmin.⁷⁰ Rangaistava yritys vaatii lisäksi välittömän vaaran seurauksen syntymisestä. Välitön vaara voi olla joko yleisesti taikka vain tekijän tiedossa oleva mahdollisuus rikoksen täyttymisestä.⁷¹

Valmistelutoimeksi Pöyhönen on taas määritellyt teon, joka tehdään tarkoituksessa toteuttaa rikos ilman, että se on kuitenkaan edennyt vielä kyseisen teon rangaistavaksi yritykseksi. Kyseinen määrittely antaa kohtalaisen vastauksen siihen, milloin valmistelusta siirrytään yrityksen puolelle. Se ei kuitenkaan tarjoa vastausta kysymykseen, milloin valmistelutoimi katsotaan alkaneeksi ja säädettäväksi rangaistuksen alaiseksi.⁷²

Lain esitöissäkin on kiinnitetty huomiota valmistelun ja yrityksen väliseen rajapintaan. Sitä on havainnollistettu Liedon arvokuljetusryöstön avulla, jolloin uudet valmistelukriminali-

⁶⁷ HE 44/2002 vp, s. 136.

⁶⁸ HE 141/2012 vp, s. 5–6.

⁶⁹ Pöyhönen 2012, s. 121.

⁷⁰ Boucht – Frände 2008, s. 168–169.

⁷¹ Tapani 2010, s. 44.

⁷² Pöyhönen 2012, s. 121.

soinnit eivät olleet vielä voimassa. Keskeistä yrityskynnyksen osalta oli, että olivatko tekijät lähteneet liikkeelle tarkoituksenaan toteuttaa arvokuljetusauton ryöstö aiemmin laaditun suunnitelman pohjalta. Yrityskynnys jäi kuitenkin täyttymättä, sillä tuomioistuimilla ei ollut täyttä varmuutta tekijöiden lähdön todellisesta tarkoituksesta eikä yrityskynnyksen edellyttämästä täytäntöönpanotoimen aloittamisesta. Teon suunnitelma sisälsi valmistelu- toimia ennen varsinaista liikkeellelähtöä, mutta valmistelua ei katsottu rangaistavaksi teoksi, sillä törkeää ryöstön valmistelua ei ollut vielä kriminalisoitu rikoslaisissa. Tapauksen johdosta kiinnitettiin kuitenkin huomiota valmistelun kriminalisoinnin tarpeeseen.⁷³

Rikoksen valmistelun kriminalisoimiseen liittyy muitakin näytöllisiä ongelmia. Keskeisessä asemassa ovat tekijän aikomukset ja motiivit, eikä tekijän ajatuksen tasolla olevista valmistelun aikeista tule rangaista.⁷⁴ Hallituksen esityksessä mainitaan, että valmistelun tulee olla ”subjektiivisessa suhteessa rikokseen tähtäävää toimintaa”,⁷⁵ mikä edellyttää aktiivista aikomusta rikoksen täyttämiseen. Tämä aikomus ilmenee teon ulkoisesti havaittavissa seikoissa eli objektiivisissa tekijöissä. Lisäksi valmistelun rangaistavuus edellyttää teon subjektiivista puolta eli tekijän tosiasiallista aikomusta toteuttaa rikos.⁷⁶

Näyttöongelmissa nousee myös esille juridiseksi haasteeksi rajanveto laillisen ja rikosta valmistelevan teon välillä, esimerkiksi tavanomaiseen tarkoitukseen hankitun leipäveitsen hallussapidon erottaminen teräaseen hankkimisesta henkirikoksen tekemistä varten. Lisäksi on haastavaa näyttää toteen tekijän todellinen aikomus rikoksen tekemisestä, jos teosta ei aiheudu konkreettista vaaraa vielä valmisteluvaiheessa. Teon subjektiivinen puoli kuitenkin korostuu valmisteluasteella enemmän kuin yrityksen tasolla, sillä valmistelusta ei aiheudu samanlaista vaaraa rikoksen toteutumisesta eli konkreettista seurausta. Tämän vuoksi tekijän aikomuksen näyttäminen toteen on merkityksellistä.⁷⁷ Subjektiivisen puolen todistaminen on kuitenkin nähdäkseni hyvin vaikeaa verrattuna ulkoisesti havaittaviin seikoihin.

⁷³ HE 141/2012 vp, s. 11.

⁷⁴ Matikkala 2013, s. 236.

⁷⁵ HE 141/2012 vp, s. 5.

⁷⁶ Elo 2017, s. 15.

⁷⁷ HE 141/2012 vp, s. 8.

Näiden näyttöongelmien vuoksi valmistelussa korostuu oikeuskäytännön merkitys kriminalisoinnin konkretisoimiseksi. Seuraavaksi siirrynkään käsittelemään törkeää henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua ja miten rikoksen säännöstä on tulkittu näissä tapauksissa.

5 TÖRKEÄN HENKEEN TAI TERVEYTEEN KOHDISTUVAN RIKOKSEN VALMISTELU OIKEUSKÄYTÄNNÖSSÄ

5.1 Tunnusmerkistö

Rikoslain 21:6a.1:n nojalla törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta tuomitaan se, *joka tämän luvun 1–3 tai 6 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemistä varten pitää hallussaan ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä tai välinettä, joka soveltuu erityisesti käytettäväksi välineenä rikoksessa.* Lisäksi teko on syyllistyy se, *joka sopii toisen kanssa tai laatii yksityiskohtaisen suunnitelman jonkin edellä mainitun rikoksen tekemisestä.* Kolmanneksi tunnusmerkistö täyttyy, *jos henkilö palkkaa, käskee tai muuten yllyttää toista mainitun rikoksen tekemiseen taikka lupautuu tai tarjoutuu tekemään sen.* Rangaistukseksi teosta on säädetty korkeintaan neljä vuotta vankeutta. Pykälä käsittää näin ollen tekotavoiksi valmistelutoimet tapon, murhan, surman ja törkeän pahoinpitelyn tekemistä varten.

Pykälän toiseen momenttiin on lisätty lisäksi vaaravaatimus ja vastuuvapausperuste. *Jos vaara rikoksen toteuttamisesta on ollut muista kuin satunnaisista syistä vähäinen taikka jos henkilö on vapaaehtoisesti luopunut rikoksen valmistelusta, estänyt sen jatkumisen tai muuten poistanut oman toimintansa merkityksen rikoksen valmistelussa, ensimmäistä momenttia ei sovelleta.*

5.2 Tapaukset

Aineistoni koostuu kuudesta rikoslain 21:6a:n tunnusmerkistön kannalta keskeisimmästä oikeustapauksesta. Niistä yksi on KKO:n antama ennakkopäätös 2017:52, joka on tähän mennessä ainoa KKO:n antama päätös kyseisestä rikoksesta. Lisäksi käsittelem viittä hovi-oikeuden ratkaisua. Esittelen oikeustapaukset läpi siten, että kerron pääpiirteittäin, mitä on

tapahtunut ja millaisen ratkaisun tuomioistuin on tehnyt. Tässä vaiheessa en kiinnitä huomiota vielä tunnusmerkistötekijöihin, vaan tarkastelen niitä yksityiskohtaisemmin ja perustellusti kohdissa 5.3–5.6. Näissä osissa tuon tapauksista esille tunnusmerkistön soveltamisen kannalta merkityksellisiä seikkoja myöhemmälle oikeuskäytännölle ja tarkastelen, löytyykö tapauksista yhteneviä tekijöitä.

KKO:n ratkaisussa 2017:52 (”sisarustapaus”⁷⁸) tekijän eli A:n tarkoituksena oli tappaa ampumalla tai muulla tavalla sisarensa B⁷⁹. Rikoksen valmistelussa oli kysymys yksityiskohtaisen suunnitelman laatimisesta, lupautumisesta ja sen tekemisestä. Syytteen mukaan A:lla oli hallussaan ampuma-ase, hän oli sopinut tappamisesta isänsä kanssa ja luvannut hänelle toteuttavansa aikeensa. Hän oli myös laatinut suunnitelman teon toteuttamiseksi, jossa tekijä oli pohtinut eri toteuttamistapoja. Lisäksi A oli lähetellyt ystävilleen viestejä aikomuksestaan B:n tappamisesta.⁸⁰

Käräjäoikeuden mukaan syyttäjällä ei ollut tarpeeksi näyttöä, että A:lla olisi ollut hallussaan ampuma-ase. Käräjäoikeus katsoi kuitenkin, että muut edellä mainitut tekotavat täytyivät ja tuomitsi A:n valmistelurikoksesta ja pahoinpitelystä kahden ja puolen vuoden vankeusrangaistukseen. Hovioikeuden mukaan suunnitelma oli tehty, mutta se ei kuitenkaan ollut vaaditulla tavalla riittävän yksityiskohtainen. Myöskään teon lupautumisesta ja sopimisesta ei ollut tarpeeksi näyttöä. Tämän vuoksi hovioikeus tuomitsi A:n ainoastaan pahoinpitelystä rikoslain 21:5:n mukaan, eikä rikoslain 21:6a:n mukaisesta valmistelurikoksesta.⁸¹ KKO piti hovioikeuden ratkaisun ennallaan⁸².

Helsingin hovioikeuden 20.5.2015 antamassa ratkaisussa nro 121633 (”yliopistotapaus”) on ollut kyse huomattavasti merkittävämmästä tapauksesta. Siinä tekijöillä A:lla ja B:llä oli aikeenaan surmata 50 satunnaista henkilöä Helsingin yliopistossa. Teon he olivat suunnitelleet toteuttavansa anastetuilla ampuma-aseilla sekä levittämällä myrkkykaasua hengitys-

⁷⁸ Tuomioistuinten ratkaisujen toisistaan erottamiseksi ja lukemisen helpottamiseksi käytän jatkossa jokaisesta ratkaisusta omaa nimitystä diaarinumeron sijaan kirjallisuusaineistoni (Elo 2017) mukaisesti. Täysin uutena aineistona käytän KKO 2017:52, HelHo 16.3.2017 nro 110697 (”sieppaustapaus”) ja VaasHO 24.10.2017 nro 141930 (lääkärítapaus) ratkaisuja.

⁷⁹ KKO 2017:52, s. 1.

⁸⁰ Elo 2017, s. 17–18.

⁸¹ Ibid, s. 18.

⁸² KKO 2017:52, s. 10.

ilmaan rakennuksen tiloihin. A:n ja B:n hallusta oli löytynyt varsijousi, käsirautoja, aseiden lippaita, varusteliivejä, kaasunaamareita, teräaseita, ammustarvikkeita sekä myrkkyykaasun valmistuksessa tarvittavia aineita ja välineitä. Valmistelua tekijät suunnittelivat sähköpostein ja niiden pohjalta laaditun yksityiskohtaisen suunnitelman perusteella he hankkivat edellä mainitut välineet.⁸³

Molemmat oikeusasteet katsoivat, että tekijöiden hallusta löytyneet välineet sekä yksityiskohtainen suunnitelma täyttivät valmistelua koskevan rikoksen tunnusmerkistön. Käräjäoikeuden mukaan A oli lisäksi syyllistynyt ulkopuolisen henkilön yllyttämisestä samaiseen tekoon, mistä hovioikeus oli eri mieltä. Sekä käräjä- että hovioikeus katsoivat A:n syyllistyneen törkeään henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmisteluun ja tuomitsi hänet kolmen vuoden ja yhden kuukauden vankeusrangaistukseen. Käräjäoikeus tuomitsi B:n valmistelusta kolmen vuoden vankeusrangaistukseen, kun taas hovioikeus totesi B:n olleen syyntakeeton.⁸⁴ Hovioikeuden ratkaisu jäi lainvoimaiseksi, sillä KKO eväsi valitusluvan⁸⁵.

Toisessa Helsingin hovioikeuden 10.3.2015 antamassa ratkaisussa nro 110630 (”vesurita-paus”) tekijä A ilmoitti äidilleen tappavansa B:n mukana ottamallaan teräaseilla saatuaan tietää B:n ja hänen sisarensa seurustelusuhteesta. A selvitti B:n olinpaikan ja lähti tavoittelemaan häntä tämän asunnolta. Matkan aikana sosiaalityöntekijä sai tietää A:n aikomuksesta. Vastajan teko kuitenkin keskeytyi poliisien ollessa jo B:n luona ja A saatiin myöhemmin kiinni. Käräjäoikeuden mukaan jäi toteennäyttämättä, että A:n aikomuksena oli tappaa henkilö B. Hovioikeus oli erimielinen ja katsoi tarkoitusedellytyksen täyttyneen törkeän pahoinpitelyn rikoslain 21:6:n osalta, sillä tekijän teosta luopumista ei katsottu tapahtuneen vapaaehtoisesti. Hovioikeus tuomitsi A:n rikoksen valmistelun lisäksi kahdesta muusta rikoksesta yhden vuoden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.⁸⁶

Kolmannessa Helsingin hovioikeuden 16.3.2017 antamassa ratkaisussa nro 110697 (”sieppaustapaus”⁸⁷) tekijä A oli ottanut selvää suurituloisista henkilöistä verotietoja tutkimalla valitakseen jonkun heistä teon kohteeksi. A:n tavoitteena oli saada haltuunsa tämän

⁸³ Elo 2017, s. 17.

⁸⁴ Ibid, s. 17.

⁸⁵ <https://yle.fi/uutiset/3-8511275>, Luettu 2.2.2018.

⁸⁶ Elo 2017, s. 16–17.

⁸⁷ Ibid, s. 18.

henkilön pankkikortin käyttämiseen vaadittavat tiedot väkivaltaa käyttämällä. Syyteen mukaan A:n hallusta löytyi muun muassa ampuma-aseita, käsiraudat, nippusiteitä, naamioimistarvikkeita sekä patruunoita teon toteuttamista varten. Häneltä löytyi myös deaktivoitu⁸⁸ konepistooli ja tarvikkeita, jotka mahdollistavat sen muokkaamisen ampumakuntoiseksi. Lisäksi tekijä oli kertonut aikomuksestaan kolmannelle henkilölle. Käräjäoikeuden mukaan valmistelun tunnusmerkistö ei kuitenkaan täyttynyt ja hylkäsi syyteen.⁸⁹ Myös hovioikeus hylkäsi syyteen ja katsoi, ettei tekijän nimenomaisena tarkoituksena ollut törkeän pahoinpitelyn tuottaminen⁹⁰.

Itä-Suomen hovioikeuden 10.3.2016 antamassa ratkaisussa nro 110195 (”taksitapaus”) tekijä A:n tarkoituksena oli ollut B:n tappaminen tai ainakin törkeän pahoinpitelyn tekeminen mahdollisena motiivinaan B:n velka A:lle. Tekijä oli lähtenyt taksilla B:n asunnolle hallussaan ladattu revolveri. Saavuttuaan asunnolle A oli kertonut sekä taksinkuljettajalle että B:n avopuolisolle aikomuksestaan tappaa B. Teko ei kuitenkaan onnistunut, koska B olikin muualla. Tämän jälkeen A poistui paikalta ja poliisi tavoitti hänet myöhemmin ottaen epäillyn kiinni. Käräjäoikeus hylkäsi syyteen, koska teon keskeytyminen katsottiin tapahtuneen A:n omasta tahdosta. Hovioikeus sen sijaan oli eri mieltä ja tuomitsi A:n toisen rikoksen ohella törkeästä henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta vuoden, neljän kuukauden ja 15 päivän ehdottomaan vankeuteen.⁹¹

Vaasan hovioikeuden 24.10.2017 antamassa ratkaisussa nro 141930 (lääkäritapaus) on ollut pohdittavana, onko tekijä A syllistynyt rikoslain 21:6a:n 3 kohdan mukaiseen yllyttämiseen, jossa keskeisessä asemassa oli tunnusmerkistön mukainen vaaravaatimus⁹². Syyteen mukaan A oli palkannut tai muutoin yllyttänyt C:tä ja luvannut tälle palkkioksi 20.000 euroa B:n tappamisesta. Kyseeseen tulisi murha, koska B oli lääkäri eli virkamies ja tapon katsottaisiin tehdyn vakaasti harkiten. Motiivina A:n teolle oli, että hän syytti B:tä tyttärensä kuolemasta.⁹³ Käräjäoikeus katsoi tunnusmerkistön täyttyneen, mutta vaaran

⁸⁸ Deaktivointi merkitsee sitä, että ase muokataan toimintakunnottomaksi.

https://www.poliisi.fi/luvat/ampuma-aseen_tai_aseen_osan_muuntaminen_toimintakelvottomaksi. Luettu 26.1.2018.

⁸⁹ HelKO 6.11.2015 nro 120612 s. 16 ja 54–56.

⁹⁰ HelHO 16.3.2017 nro 110697 s. 13–14.

⁹¹ Elo 2017, s. 18.

⁹² VaasHO 24.10.2017 nro 141930 s. 4.

⁹³ Satakunnan KO 28.12.2016 nro 154356, s. 1.

jääneen muista kuin satunnaisista syistä vähäiseksi ja totesi myös A:n omatahtoisesti luopuneen valmistelun toteutuksesta ja hylkäsi syytteen⁹⁴. Hovioikeus hylkäsi myös syytteen todeten, että A:n yllytystä voitiin pitää sellaisena, jossa vaara B:n tappamiseksi oli jäänyt vähäiseksi muista kuin satunnaisista syistä ja totesi myös A:n luopuneen valmistelusta omatahtoisesti⁹⁵.

5.3 Tunnusmerkistössä kuvatut tekotavat

5.3.1 Tekovälineen hallussapito

Törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun 1 kohdan mukaan rikokseen syyllistyy se, joka henkirikoksen tai törkeän pahoinpitelyn tekemistä *varten pitää hallussaan ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä tai välinettä, joka soveltuu erityisesti käytettäväksi välineenä rikoksessa*. Sen myötä pelkkä mainitunlaisen välineen hallussapito kyseisten rikosten toteuttamista varten on katsottu olevan havainnollisesti riittävä valmistelutoimi ja sen paheksuttavuuden vuoksi myös asianmukainen tunnusmerkistön täyttymiseen. Sillä, miten henkilö on kyseisen välineen haltuunsa saanut, ei ole katsottu olevan merkitystä tunnusmerkistön toteutumisen kannalta. Se täytyy kuitenkin muistaa, että väline on todella hallussa kyseisen rikoksen toteuttamista varten, eikä sen hallussapitoon ole muuta perusteltua tarkoitusta. Täten hallituksen esityksen mukaan pelkkä esineen mukana pitäminen ei vielä osoita rikoksen valmistelua, vaan se vaatii tekijän todellista tarkoitusta aiotun rikoksen tekemiseen.⁹⁶

Törkeän pahoinpitelyn ja törkeän ryöstön yhtenä kvalifiointiperusteena on teon toteuttaminen ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä käyttämällä. Lain esitöiden mukaan pommit, haitalliset kaasupanokset ja räjähteet ovat rinnastettavissa ampuma-aseeseen. Teräaseiksi luetaan tikarit, stiletit sekä pistimet ja hengenvaarallisiksi välineiksi katsotaan lukeutuvan jousipatukka, nyrkkirauta sekä vastaavanlaiset lyömäaseet, jotka on voitu valmistaa muun muassa ketjusta, metalliputkesta tai vaije-

⁹⁴ Satakunnan KO 28.12.2016 nro 154356 s. 6–7.

⁹⁵ VaasHO 24.10.2017 nro 141930 s. 6.

⁹⁶ HE 141/2012 vp, s. 35–36.

rista.⁹⁷ Kyseiset määritelmät on katsottu koskevan myös törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelussa käytettäviä välineitä⁹⁸.

Henkirikos ja törkeä pahoinpitely voidaan toteuttaa hyvin monella eri tavalla, joten tarkkaa luetteloa siinä käytettävistä välineistä ei pysty muodostamaan. Tämä ei ole tarpeenkaan, sillä pykälään on lisätty väline, joka soveltuu erityisen hyvin mainitun rikoksen toteuttamiseen. Ominaista sille on, ettei se ole jo pelkän luonteensa puolesta hengenvaarallinen, mutta joka soveliasuutensa puolesta rikoksen tekemiseen täyttää tunnusmerkistön. Esimerkkeinä voidaan mainita myrkky ja köysi, joita voidaan käyttää moneen eri asiaan. Köysi soveltuu muun muassa myös hyvin kuristamalla tehtävään henkirikokseen.⁹⁹

Helsingin kärjäoikeuden 18.8.2016 nro 132749 annetussa lainvoimaiseksi jääneessä tuomiossa arvioitiin muun muassa muuta rikoslain 21:6a:n tekemiseen soveltuvaa hengenvaarallista välinettä. Tapauksessa tekijällä oli hallussaan teräaseita, köyttä, sytyttimiä, saksia, teippiä, vasara, vöitä, käsiraudat ja benssiiniä. Kärjäoikeuden mukaan tavaroiden hallussapidolle niiden laatu huomioiden ei ollut välineille katsottu olevan muuta käyttötarkoitusta kuin henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen teko ja siltä osin teko täytti valmistelun tunnusmerkistön. Syyte kuitenkin hylättiin tekijän syyntakeettomuuden vuoksi.¹⁰⁰ Tunnusmerkistön täyttymisen kannalta ratkaisu on mielestäni johdonmukainen, sillä erityisesti teräaseiden ja sitomisvälineiden hankinta osoittaa aikomusta rikoksen toteuttamiseen ja myös vaaditun tarkoitusedellytyksen voidaan tällöin katsoa täyttyvän.

Lain esitöiden mukaan tekoon soveltuvana tekovälineenä voi olla myös väline- tai ainesosat, joista voidaan tarpeen vaatiessa heti tehdä toimintakuntoinen rikosentekoväline. Tällaiseksi on katsottu tilanne, jossa räjähdysaineen valmistusta varten on hankittu siihen tarvittavat kemikaalit ja ainesosat.¹⁰¹ Toisena esimerkkinä on ampuma-ase, jota ei ole vielä koottu, mutta sen osat ovat välittömästi saatavilla ja ase on näin ollen koottavissa. On syytä kuitenkin muistaa, että välineen hallussapidon osalta valmistelurikoksen tunnusmerkistön

⁹⁷ HE 66/1988 vp, s. 99.

⁹⁸ Matikkala 2014, s. 246.

⁹⁹ Elo 2017, s. 21.

¹⁰⁰ HelKO 18.8.2016 nro 132749 s. 1 ja 5.

¹⁰¹ HE 141/2012 vp, s. 36.

täyttymisen kannalta riittävää ei ole, jos välineen toimintakuntoiseksi vaadittavia aineita tai osia ei vielä ole tai ne eivät ole heti saatavilla, vaan hankkiminen on vielä ajattelutasolla.¹⁰²

Tunnusmerkistön toteutumisen kannalta keskeistä on kiinnittää huomiota tekijän todelliseen tarkoitukseen rikoslain 21:6a:n mukaisen teon tekemisessä, minkä vuoksi tekijällä on hallussaan ampuma- tai teräase¹⁰³. Esimerkiksi tapauksessa, jossa tekijältä löytyy hallustaan teräase, eikä tekijän tarkoitusta valmistelua koskevan rikoksen tekemisestä voida näyttää toteen, ei tekijä syyllisty rikoslain 21:6a:n mukaiseen valmistelurikokseen vaan mahdollisesti rikoslain 41:6:n toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen hallussapitoon.

Käsittelemässäni aineistossa Vaasan hovioikeuden lääkäritapausta lukuun ottamatta arvioitavana on ollut rikosentekovälineen hallussapito. Merkittävimmät näistä kyseisen tunnusmerkistön kannalta ovat olleet yliopisto- ja sieppaustapaus. Muissa aineistoni hovioikeuksien tapauksissa selvää on ollut tekovälineen hallussapito ja tapauksissa on pohdittu tosiasiallista syytä sen hallussapidolle, jolle ei löydetty muuta vaihtoehtoisia uskottavaa selitystä kuin törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu¹⁰⁴. KKO:n sisarustapauksessa jo käräjäoikeus on todennut, ettei tuomioistuimella ollut tarpeeksi näyttöä aseiden hallussapidosta, eikä KKO ottanut asiaan enempää kantaa¹⁰⁵.

Yliopistotapauksessa tekijöiden hallusta oli löytynyt varsijousi, käsiraatoja, aseiden lippaita, varusteliivejä, kaasunaamareita, teräaseita, ammustarvikkeita sekä myrkkyykaasun valmistuksessa tarvittavia aineita ja välineitä. Tämän lisäksi tekijöiden aikomuksena oli anastaa ampuma-aseita asekaupasta.¹⁰⁶ Hovioikeus on arvioinut kyseisten välineiden soveltuvuutta suunnitellun teon toteuttamiseksi. Myrkkyykaasun osalta tuomioistuin on todennut, että tekijöiltä oli puuttunut osa sen valmistuksessa vaadittavista välineistä ja aineista, mutta ne olisivat olleet arvion perusteella vaivattomasti hankittavissa.¹⁰⁷

¹⁰² LaVM 8/2013 vp – HE 141/2012 vp, s. 5.

¹⁰³ Elo 2017, s. 22.

¹⁰⁴ HelHo nro 110630 (”vesuritapaus”) tekijällä oli hallussaan veitsi ja I-SHO nro 110195 (”taksitapaus”) tekijällä oli ampuma-ase. Elo 2017, s. 22 ja 36.

¹⁰⁵ KKO 2017:52, s. 5.

¹⁰⁶ HelKO 27.6.2014 nro 128315 s. 1.

¹⁰⁷ HelHO 20.5.2015 nro 121633 s. 5–6.

Suunnitelman mukaan tekijät olisivat tarvinneet myös lukitsemis- ja palotarvikkeita, jotka vielä puuttuivat, mutta myös niiden katsottiin olevan ryöstämällä helposti hankittavissa aseet pois lukien. Hallusta löytyneiden välineiden osalta hovioikeus totesi ne soveltuviksi erityisesti käytettäväksi suunnitelman mukaisen teon toteuttamiseen.¹⁰⁸ Mielenkiintoista mielestäni on se seikka, että hovioikeus on käsitellyt välineiden helposti saatavuutta, sillä saatavuuden teoreettinen mahdollisuus ei pitäisi vaikuttaa tunnusmerkistön täyttymiseen. Ainoastaan tekijöiden hallussa olevat välineet täyttävät tekovälineen hallussapidon tunnusmerkistön. Tähän lopputulokseen myös hovioikeus on päätenyt ratkaisussaan, sillä ainoastaan tekijöiden hallusta löytyneet tekovälineet olivat ratkaisevia¹⁰⁹.

Lisäksi tuomioistuimet ovat arvioineet eri tavalla aikomusta hankkia ampuma-aseet liike ryöstämällä. Käräjäoikeus on luultavasti rinnastanut aikomuksen aseiden hankkimisesta aseiden konkreettiseen hallussapitoon ja hovioikeus ei yhdistänyt näitä asioita keskenään. Se on perusteltua, sillä ampuma-aseiden hallussapitoa ei ole vielä edellä mainitun tavoin pelkkä aikomus hankkia niitä suunnitellun ryöstön yhteydessä ja se sopii pohdittavaksi paremmin esimerkiksi yksityiskohtaista suunnitelmaa tarkasteltaessa.¹¹⁰ Kiinnitinkin erityistä huomiota käräjäoikeuden tulkintalinjaan, sillä vasta konkreettinen välineen hallussapito täyttää rikoslain 21:6a:n, eikä vielä suunnitteilla oleva aikomus välineen hankkimisesta toteuta tunnusmerkistöä. Oikeuskäytännön luotettavuuden kannalta hovioikeuden antama ratkaisu toteuttaa paremmin tunnusmerkistön arviointia.

Sieppaustapauksessa A:n hallusta löytyi ampuma-aseita, käsiraudat, nippusiteitä, naamioimistarvikkeita, patruunoita ja deaktivoitu ase sekä sen ampumakuntoon saattamiseksi tarvittavia välineitä. Käräjäoikeus hylkäsi syytteen todeten, ettei välineiden hallussapito osoittanut tekijän aikomusta tehdä juuri henkeen tai terveyteen kohdistuvaa rikosta, vaan päätavoitteena oli varojen hankkiminen etukäteen valitulta henkilöltä.¹¹¹ Hovioikeus päätyi samoin perusteisiin myös samaan ratkaisuun. Hovioikeuden mukaan aseiden hallussapidolle oli löydettävissä myös vaihtoehtoinen selitys, joka oli tekijän aseharrastus.¹¹²

¹⁰⁸ HelHO 20.5.2015 nro 121633 s. 6.

¹⁰⁹ Elo 2017, s. 24.

¹¹⁰ Ibid, s. 24.

¹¹¹ HelKO 6.11.2015 nro 120612 s. 16 ja 54–56.

¹¹² HelHO 16.3.2017 nro 110697 s. 13–14.

Huomiota herättävää nähdäkseni oli, ettei kumpikaan oikeusaste ollut kiinnittänyt huomiota deaktivoituun aseeseen ja sen soveltuvuuteen valmistelurikoksessa. Henkilön hallusta löytyi välineitä aseiden toimintakuntoon saattamiseksi, joten olisiko ase ollut mahdollista vaivattomasti muokata käyttövalmiiksi. Mikäli tämä olisi toteutunut, olisiko asetta voitu pitää tunnusmerkistön mukaisena erityisesti soveltuvana tekovälineenä? Mielestäni lisäksi käsirautojen ja nippusiteiden hallussapito korostaa tekijän aikomusta rikoksen toteuttamiseen, joten voisiko niiden katsoa olevan edellä mainituin tavoin erityisesti rikokseen soveltuvia välineitä.¹¹³

Nähdäkseni tuomioistuinten ratkaisut olivat päteviä, sillä hallusta löytyneiden välineiden osalta ei saatu riittävää näyttöä niiden käyttötarkoituksesta. Käyttötarkoitusta pohdittaessa korostui tekijän pääasiallinen aikomus varojen hankkimisesta, eikä tekovälineiden olemassa ololle annettu yhtä suurta merkitystä rikoslain 21:6a:n toteutumisen kannalta. Käsittelen tekijän tarkoitusta tarkemmin luvussa 5.6.

5.3.2 Sopiminen

Pykälän toisen kohdan mukaan tekoon syyllistyy se, joka *sopii toisen kanssa tai laatii yksityiskohtaisen suunnitelman jonkin mainitun rikoksen tekemisestä*. Pykälässä tekotavat ovat rinnastettu samaan kohtaan, mutta pidän tarkoituksen mukaisena käsitellä niitä omissa alaluvuissaan, sillä teosta sopiminen ja yksityiskohtaisen suunnitelman laatiminen eroavat toteuttamistavoiltaan toisistaan ja ne voivat toteutua myös yksinään. Teosta sopimiseen vaaditaan enemmän kuin yksi henkilö, toisin kuin suunnitelman laatimiseen.¹¹⁴

Sopimisen osalta tunnusmerkistön täytyminen edellyttää siis vähintään kahden henkilön välistä päätöstä henkirikoksen tai törkeän pahoinpitelyn täytäntöönpanemisesta. Aiotun teon kohteen tulee olla riittävän tarkasti määritelty ja todellinen. Tämän johdosta pelkkä keskustelu teosta ei vielä riitä.¹¹⁵ Riittävän tarkasti määritelty sopiminen vaatii pääosin laadittua suunnitelmaa, jossa on pohdittu teko tapaa, ajankohtaa ja kohdetta¹¹⁶. Rikoksesta sopimisen on katsottu lisäävän todennäköisyyttä aiotun rikoksen toteuttamiselle, sillä ryh-

¹¹³ Elo 2017, s. 23.

¹¹⁴ Ibid, s. 25.

¹¹⁵ Matikkala 2014, s. 247.

¹¹⁶ Elo 2017, s. 27.

mäpaineen myötä tekoa ei ole välttämättä yhtä helppoa hylätä verrattuna siihen, jos sen tekisi yksin¹¹⁷.

Muodoltaan tekijöiden välinen sopimus voi olla suullinen tai kirjallinen eli sille ei ole asetettu tiettyä määrämuotoa. Suullista sopimusta ei ole yhtä helppoa näyttää toteen kuin kirjallista. Tosin kirjallisen sopimuksen tekeminen on ajatuksena epätodennäköinen, sillä todennäköisempää on, että sopimus muodostuu esimerkiksi tekijöiden välisen viestittelyn kautta.¹¹⁸

Lain esitöissä ajatusta on havainnollistettu esimerkillä, jossa henkilöt A ja B sopivat väkivaltaisesta hyökkäyksestä kouluun. Iskun seurauksena menehtyisi oletettavasti koulun henkilöstöä, vaikka kohdetta ei olisi etukäteen sen tarkemmin määritelty. Erilainen tapaus on kyseessä silloin, jos tekijät ovat sopineet ennalta määrätyn henkilön teon kohteeksi. Näin ollen teon rangaistavuutta ei voida sitoa ainoastaan ennalta päätettyyn tarkasti määriteltyyn kohteeseen, koska teko voidaan toteuttaa myös ensiksi mainitun esimerkin mukaisella tavalla.¹¹⁹ Sopimusvaiheessa osallisia voi olla useita, mutta teon toteuttamisvaiheeseen ei kaikkien tarvitse osallistua. Lisäksi tekijänä voi olla myös ulkopuolinen henkilö.¹²⁰ Tällaisessa tapauksessa henkilö ei syyllisty tunnusmerkistön mukaiseen tekoon sopimisen osalta, jos hän ei ole ollut sopimassa teon yksityiskohdista¹²¹.

Käsitlemissäni tapauksissa rikoksesta sopimisen arviointi on ollut osana yliopisto- ja sisarustapausta. Sisarustapauksessa tekijän eli A:n tarkoituksena oli syytteen mukaan tappaa ampumalla tai muulla tavalla sisarensa B. Teonkuvauksen mukaan A oli sopinut tästä isänsä C:n kanssa, joka asui ulkomailla. A oli myöntänyt sopineensa B:n tappamisesta isän kanssa sukunsa kunnian palauttamiseksi, mutta kiisti tarkoittaneen sitä ja sanoi menelleensä niin kiihtyneestä mielentilasta johtuen. Tekijän väkivaltaisuutta kuvasti kuitenkin hänen saamansa lainvoimaiset tuomiot B:n pahoinpitelystä.¹²²

¹¹⁷ Matikkala 2013, s. 243.

¹¹⁸ Elo 2017, s. 26.

¹¹⁹ HE 141/2012 vp, s. 36.

¹²⁰ Ibid, s. 36.

¹²¹ Elo 2017, s. 26.

¹²² KKO 2017:52, s. 1–3 ja 8.

Käräjäoikeuden mukaan sopimisen tunnusmerkistö toteutui ja tuomioistuimien totesi, että A:n puheet olivat vakavasti otettavia, sillä viestittely oli jatkunut kolmen päivän ajan. Tukevana perusteluna oli, että todistajana ollut poliisi oli ottanut A:n puheet tosissaan ja ilmoittanut niistä myös tutkijoille. Hovioikeus ja KKO sen sijaan hylkäsivät syytteen sopimisen osalta. KKO toteaa perusteluissaan, että A oli kertonut suutuspäissään paikalle tulleelle poliisisille saaneensa isältään eli C:ltä tehtävän perheen kunnian palauttamiseksi, joka mahdollisesti vaatisi B:n tappamisen. Muuta näyttöä A:n ja C:n yhteydenpidosta ei ollut ja KKO katsoi, ettei näyttö ollut riittävää sopimisen toteamiseksi ja hylkäsi syytteen.¹²³ Tässä korostuu sopimisen osalta näytön hankkimisen vaikeus, sillä usein sopimukset tehdään suullisesti. Suullisen sopimuksen toteennäyttäminen on hankalaa, sillä suullinen sopimus on todennäköisesti vain osallisten tiedossa.¹²⁴

Ymmärrän KKO:n perustelut näytön riittämättömyydestä, sillä tuomioistuimella ei ollut mahdollisuutta täydellä varmuudella todeta sopimisen täyttymistä. Pohdin kuitenkin, miksi ei ratkaisuun vaikuttanut tekijän antama ilmoitus teosta muille, jopa viranomaisille. Tekijä oli kuitenkin useaan otteeseen maininnut viesteissään aikeestaan, mikä nähdäkseni osoittaa sen, ettei kyse ollut ainoastaan suutuspäissään sanotusta seikasta.

Yliopistotapauksessa sopiminen ja yksityiskohtainen suunnitelma on käsitelty yhtenä asiakokonaisuutena¹²⁵. Käräjäoikeuden mukaan sopiminen toteutui jo viestiketjun alussa suunniteltaessa joukkosurmaa, ennen kuin se täsmentyi yksityiskohtaiseksi. Viestiketjun edetessä suunnitelma tarkentui ja tuomioistuimien keskittyi sopimisen sijaan yksityiskohtaisen suunnitelman laatimiseen, mikä näkyi myös tapauksen tuomiossa.¹²⁶ Hovioikeus ei ottanut sopimiseen kantaa lainkaan, vaan rinnasti sen tunnusmerkistön täyttymisen osaksi yksityiskohtaista suunnitelmaa¹²⁷. Tämä on perusteltua, sillä kyseisessä tapauksessa sopiminen on sisältynyt jo alkuvaiheen suunnitelmaan ennen sen riittävää tarkentumista. Tällöin sopimisen tunnusmerkistö olisi luultavasti käynyt toteen, vaikka suunnitelman olisi katsottu jääneen piirteiltään liian epätarkaksi.¹²⁸

¹²³ KKO 2017:52, s. 1–3 ja 8.

¹²⁴ Elo 2017, s. 28.

¹²⁵ Ibid, s. 27.

¹²⁶ HelKO 27.6.2014 nro 128315 s. 13–17.

¹²⁷ HelHO 20.5.2015 nro 121633 s. 12.

¹²⁸ Elo 2017, s. 28.

Tunnusmerkistön täyttymistä arvioitaessa tuomioistuinten tulisi kuitenkin nähdäkseni erottaa paremmin sopimisen ja yksityiskohtaisen suunnitelman edellytykset, jotta saataisiin selvät tulkintalinjat valmistelutekojen täyttymiselle. Sopimisen osoittamisen vaikeus saattaa usein johtaa siihen, että yksityiskohtainen suunnitelma ja sopiminen osittain rinnastetaan toisiinsa. Kyseisessä tapauksessa sopimisen ja suunnitelman ajallisen yhteyden läheisyyden vuoksi valmistelurikoksen täyttymisen arviointi yhdessä olikin mielestäni johdonmukaisempaa, jotta saatiin todisteita valmistelun toteutumisesta.

5.3.3 Yksityiskohtainen suunnitelma

Rikoslain 21:6a:n samaisen kohdan toisena tekotapana on yksityiskohtaisen suunnitelman laatiminen rikoksen toteuttamiseksi. Yksityiskohtaisen suunnitelman tulee olla edellä käsiteltyä sopimusta tarkempi¹²⁹ ja tosiasioihin pohjautuva, mikä mahdollistaa teon täytännönpanon ja jota vaaditaan sen toteuttamiseksi. Vaikka suunnitelmalta vaaditaan yksityiskohtaisuutta, ei kaikkia seikkoja tarvitse olla päätettynä.¹³⁰ Suunnitelman voi toteuttaa yksi henkilö, mutta osallisia voi olla myös useampia. Lähtökohtaisesti osallisia rangaistaan tekijöinä riippuen kuitenkin siitä, kuinka iso panos kullakin on suunnitelman laatimisessa.¹³¹

Tulkinta yksityiskohtaisen suunnitelman tarkkuuden suhteen riippuu teosta, joka on suunnitteilla. Suunnitelman tarkkuuteen ei ole otettu kantaa hallituksen esityksessä, mutta aiheutta käsittelevässä oikeuskirjallisuudessa siihen on hieman kiinnitetty huomiota.¹³² Tunnusmerkistön täyttymiseen ei riitä pelkästään suunnitelman laatiminen pääpiirteittäin¹³³. Suunnitelmassa pitää siis tuoda ilmi teon toteuttamisessa vaadittavia seikkoja huomattavasti enemmän, eikä ainoastaan päätös teon toteuttamisesta ole riittävän yksityiskohtainen suunnitelma¹³⁴.

Yksityiskohtaisen suunnitelman laatimista on pohdittu yliopisto-, sisarus- ja sieppaustapauksessa. Yliopistotapauksessa laaditusta suunnitelmasta kävi ilmi, että tekijöiden tarkoituksena oli tappaa 50 Helsingin yliopistossa olevaa ihmistä. Suunnitelman mukaisesti teko

¹²⁹ Elo 2017, s. 28.

¹³⁰ HE 141/2012 vp, s. 36–37.

¹³¹ Elo 2017, s. 30.

¹³² Ibid, s. 39.

¹³³ Matikkala 2013, s. 243.

¹³⁴ Elo 2017, s. 29.

oli tarkoitus toteuttaa anastettavilla ampuma-aseilla, hallusta löytyneillä välineillä, hengitysilmään levitettävällä myrkyllä sekä ihmisten pakenemisen estämiseksi ovia lukitsemalla sekä tulipaloja aiheuttamalla.¹³⁵

Käräjäoikeus ja hovioikeus katsoivat, että suunnitelma muodostui riittävän yksityiskohtaiseksi tekijöiden välisen viestittelyn edetessä¹³⁶. Tuomioistuimet ovat tosin perustelleet ratkaisujaan eri tavoin, sillä käräjäoikeus kiinnitti enemmän huomiota siihen, kuinka toteuttamiskelpoinen suunnitelma oli¹³⁷. Käräjäoikeuden mukaan suunnitelma oli toteutettavissa myrkkykaasun levittämistä pois lukien ja katsoi täten suunnitelman olleen tunnusmerkistön mukainen¹³⁸.

Hovioikeus sen sijaan kiinnitti enemmän huomiota arvioinnissaan suunnitelman yksityiskohtaisuuteen. Aluksi tekijät keskustelivat viesteissään vaihtoehtoisista kohteista, mutta totesivat, että kohdetta tärkeämpää oli uhrien suuri lukumäärä ja teosta seuraava julkisuus. Viestiketjun edetessä kohde tarkentui Helsingin yliopistoksi ja tämän jälkeen suunnitelma konkretisoitui yksityiskohtaisemmaksi. Yksityiskohtaisuus viesteistä ilmeni tekijöiden pohdittua tutustumista etukäteen yliopiston tiloihin, aseliikkeen ryöstöä sekä tulipalon sytyttämistä ja ovien lukitsemista teon aikana. Yksityiskohtaisuutta tuki lisäksi suunnitelman mukaisten tekovälineiden hankkiminen. Täten hovioikeus katsoi, että suunnitelma täytti rikoslain 21:6a:n mukaisen yksityiskohtaisuuden vaatimuksen.¹³⁹

Tuomioistuinten ratkaisuista pidän hovioikeuden perusteluja toimivampana. Yksityiskohtaisuuden korostaminen täyttää paremmin rikoslain 21:6a:n tunnusmerkistön, sillä suunnitelman yksityiskohtaisuus on yksi pykälän tunnusmerkistöistä, eikä siinä mainita suunnitelman toteuttamiskelpoisuudesta. Tämän vuoksi käräjäoikeuden ratkaisu suunnitelman toteuttamiskelpoisuuden osalta onkin mielestäni harhaanjohtava. Toisaalta, jotta suunnitelma olisi toteuttamiskelpoinen, vaatii suunnitelman sisältö riittävää yksityiskohtaisuutta. Perusteluissa tulisi nähdäkseni hovioikeuden tapaan kuitenkin painottaa yksityiskohtaisuutta.

¹³⁵ HelKO 27.6.2014 nro 128315 s. 1.

¹³⁶ HelHO 20.5.2015 nro 121633 s. 6–7 ja HelKO 27.6.2014 nro 128315 s. 14.

¹³⁷ Elo 2017, s. 30–31.

¹³⁸ HelKO 27.6.2014 nro 128315 s. 14.

¹³⁹ HelHO 20.5.2015 nro 121633 s. 6–7.

den toteutumista ensisijaisesti ja toissijaisesti voidaan arvioida, olisiko suunnitelma ollut niin yksityiskohtainen, että teko olisi ollut tosiasiaissa toteutettavissa.

Sisarustapauksessa KKO:n perusteluista käy ilmi, että tekijä A oli pohtinut erilaisia vahingoittamis- ja surmaamistapoja miettien muun muassa sisaruksensa ampumista, puukottamista ja nälkään näännyttämistä. Tämä oli käynyt ilmi A:n tuttavilleen lähettämistä viesteistä, joista selvisi A:n surmaamisuhkaukset B:tä kohtaan sopivan hetken tullen. Myös todistajien kertomukset tukivat väitettä, että A olisi tarpeen tullen valmis surmaamaan B:n. Suunnitelman toteuttaminen katsottiin olevan kuitenkin sidoksissa siihen, palaisiko B kotiin, mikä lieventää yksityiskohtaisen suunnitelman täyttymistä. Suunnitelman mukaisen teon toteutumista vähensi lisäksi se, ettei A:n hallusta löytynyt suunnitelmaan soveltuvaa tekovälinettä.¹⁴⁰

Ratkaisussaan KKO katsoi, ettei yksityiskohtaisen suunnitelman laatimisesta ollut riittävästi näyttöä, vaan A:n viestittely osoitti ainoastaan jonkinasteista vihamielisyyttä B:tä kohtaan. Yleinen vihamielisyys ei tuomioistuimen mukaan osoita riittävää valmiutta henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmisteluun.¹⁴¹ Myös hovioikeus oli aiemmin todennut, ettei suunnitelman yksityiskohtaisuus täyttynyt, sillä laadittu suunnitelma ei luonut tarvittavia edellytyksiä teon toteuttamiselle ja näin ollen se ei ollut välttämätön. Tätä tukee se seikka, ettei tekijä ollut vielä päättänyt varsinaista tekotapaa. Hovioikeuden perusteluiden mukaan yksityiskohtaisuus vaatii lisäksi esimerkiksi uhrin olinpaikan selvittämistä ja tekovälineiden hankkimista.¹⁴²

Tapauksessa suurin osa varsinaisen teon toteutumiseen tarvittavista edellytyksistä puuttui, jolloin suunnitelman yksityiskohtaisuuden toteennäyttäminen on hankalaa. Mielestäni tuomioistuinten perustelut näytön riittämättömyydestä ovatkin toimivia ja korostavat juuri yksityiskohtaisuuden vaatimusta. Nähdäkseni suunnitelman yksityiskohtaisuuden pitäisi luoda teolle riittävät lähtökohdat, joita noudattamalla törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen tekeminen mahdollistuu. Tulevaisuuden oikeuskäytännön myötä nämä lähtökohdat varmasti tarkentuvat konkreettisella tasolla.

¹⁴⁰ KKO 2017:52, s. 9–10.

¹⁴¹ Ibid, s. 9–10.

¹⁴² Ibid, s. 3–4.

Kolmanneksi yksityiskohtaisen suunnitelman laatimista on pohdittu sieppaustapauksessa. Hovioikeuden perusteluissa edellytys katsottiin jääneen täyttymättä, sillä tekijä ei ollut yksilöinyt tekotapaa, kohdetta eikä tekopaikkaa tai ajankohtaa riittävän tarkasti. Tuomioistuimien on näin ollen todennut jääneen toteennäyttämättä, että tekijä olisi laatinut yksityiskohtaisen suunnitelman henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta.¹⁴³ Myös sieppaustapauksessa hovioikeuden ratkaisu ja siihen liittyvät perustelut ovat mielestäni onnistuneita, sillä tuomioistuimien nostaa edellisen tapauksen tavoin esiin konkreettisia seikkoja, joita teon toteutuminen vaatii.

5.3.4 Yllyttäminen ja lupautuminen

Törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun viimeisen tekotavan mukaan rikokseen syyllistyy se, joka palkkaa, käskee tai muuten yllyttää toista henkirikoksen tai törkeän pahoinpitelyn tekemiseen *taikka lupautuu tai tarjoutuu tekemään sen*. Samoin kuin yksityiskohtaisen suunnitelman laatimisessa, niin tämäkin kohta voi toteutua yhden henkilön toimesta¹⁴⁴.

Yllyttämisestä rikokseen on säädetty rikoslain 5:5:ssä, jonka mukaan yllytykseen syyllistyy se, joka saa yllytetyssä aikaan rikoksentekopäätöksen ja sen myötä yllytetty toteuttaa rikoksen tai ainakin syyllistyy sen rangaistavaan yritykseen. Rikoslain 21:6a:n mukaisessa yllytyksessä tunnusmerkistö täyttyy jo silloin, kun henkilö yrittää taivuttaa toista tekemään aiotun rikoksen. Rangaistavuus ei edellytä näin ollen yllytetyssä suostumusta tai tahdonilmaisua teon toteuttamiseen, eli kysymys on pikemminkin epäonnistuneesta taivuttelusta saada henkilö toteuttamaan teko.¹⁴⁵ Yllytyksen toteutuessa yllyttäjä on rangaistusvastuussa siitä teosta, joka on täytetty taikka jota on yritetty täyttää¹⁴⁶.

Yllyttämisen tekotapoina törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelussa mainitaan palkkaaminen, käskeminen tai muu yllyttäminen. Palkkaamisesta on kyse silloin, kun henkilö tarjoaa tekijälle esimerkiksi rahallista vastinetta teon toteuttamisesta. Kyseisessä tapauksessa soveltuvaksi voi tulla yllytyksen lisäksi myös teosta sopiminen.

¹⁴³ HeIHO 16.3.2017 nro 110697 s. 13–14.

¹⁴⁴ Elo 2017, s. 32.

¹⁴⁵ Matikkala 2014, s. 248.

¹⁴⁶ HE 141/2012 vp, s. 37.

Käskeminen voi tulla kyseeseen lain esitöiden mukaan järjestäytyneessä rikollisuudessa, joka perustuu pitkälti jengin sisäiseen hierarkkisuuteen. Tämä voi tulla sovellettavaksi tapauksessa, jossa korkeammassa asemassa oleva käskää alempiarvoisia tappamaan tietyn henkilön ja on ennakoitavissa, että joku heistä sen toteuttaa. Muina yllyttämisen muotoina on mainittu ”painostaminen, kiristäminen ja uhkailu”.¹⁴⁷

Lupautuminen merkitsee myönteistä suhtautumista toisen esittämään pyyntöön. Tarjoutumisella taas tarkoitetaan henkilön oma-aloitteista ja vapaaehtoista ilmausta toteuttaa teko. Rangaistavuus ei kuitenkaan edellytä, että teon valmistelijat hyväksyisivät ehdotuksen. Sen lisäksi sekä yllytyksen että lupautumisen kohdalla kysymyksessä täytyy olla aito ja tosisaan otettava tarkoitus toteuttaa teko, eikä täten pelkkä vitsailu tai uhoaminen ole riittävää.¹⁴⁸ Molemmissa tekotavoissa teon kohteen tulee olla riittävän tarkasti määritelty tunnusmerkistön toteutumiseksi¹⁴⁹.

Yllyttämistä on käsitelty aineistoni yliopisto- ja lääkäritapauksessa. Yliopistotapauksessa A oli yllyttänyt kolmatta henkilöä C:tä ottamaan osaa hänen ja B:n suunnitelman toteuttamiseen, mikä piti sisällään iskun Helsingin yliopistoon. A oli käynyt C:n kanssa sähköpostikeskustelua viikon ajan keskustellen suunnitelman tarkemmasta sisällöstä mainiten muun muassa iskun tavoitteista, valmiiksi hankituista ja vielä hankittavista tarvikkeista. A oli viesteissään kysynyt C:tä koskevia tarkempia tietoja hänen persoonastaan ja asuinpaikastaan sekä hänen halukkuudestaan osallistua tekoon ja oli maininnut myös teon toteuttamisen ajankohdan.¹⁵⁰ Käräjäoikeus katsoi viestien perusteella A:n yrittäneen yllyttää C:tä osallistumaan tekoon¹⁵¹. Hovioikeus sen sijaan esitti erisuuntaisen ratkaisun. Tuomioistuin totesi A:n vain lähinnä suhtautuneen myötämielisesti C:n mahdolliseen mukanaoloon suunnittelu- ja toteuttamisvaiheessa. Näin ollen hovioikeus hylkäsi syytteen yllytyksen osalta ja katsoi, ettei A:n viestien sisältö pitänyt sisällään yllyttämiseen vaadittavaa houkuttelua tekoon.¹⁵²

¹⁴⁷ HE 141/2012 vp, s. 37.

¹⁴⁸ Ibid, s. 37.

¹⁴⁹ Elo 2017, s. 33.

¹⁵⁰ HelHo 20.5.2015 nro 121633 s. 4–7 ja HelKO 27.6.2014 nro 128315 s. 16.

¹⁵¹ HelKO 27.6.2014 nro 128315 s. 16.

¹⁵² HelHo 20.5.2015 nro 121633 s. 7 ja 12.

Nähdäkseni hovioikeuden ratkaisu on järkeenkäypä, koska perustelut korostavat yllytyksen edellytysten täyttymistä. Käräjäoikeuden tulkinta on hieman hataralla pohjalla yllyttämisen täyttymisen suhteen, sillä pelkkä suunnitelman läpikäynti ja esittely eivät vielä osoita, että tekijä olisi varsinaisesti houkutelut toista mukaan tekoon. Mielestäni yllytyksen toteutumista ilmentää usein jonkinlaisen edun tarjoaminen toiselle, jotta tekijä saa toisen houkutteltua tekoon, mikä ilmenee seuraavassa tapauksessa.

Lääkäritapauksessa syytteen mukaan A oli palkkaamalla yllyttänyt C:tä tappamaan B:n merkittävää rahasummaa vastaan¹⁵³. Hovioikeuden perusteluiden mukaan videotallenteista kävi ilmi, että A selkeästi pyysi C:tä tappamaan B:n ja näin A yksilöi teon koskemaan törkeää henkeen tai terveyteen kohdistuvaa rikosta määritellen myös teon kohteen. Hovioikeuden mukaan yllytys oli rikoksen tunnusmerkistön kannalta kuitenkin sellaista, ettei se vaaran vähäisyyden vuoksi täyttynyt.¹⁵⁴ Käsittelen näitä perusteita myöhemmin luvussa 5.5.

Mielestäni houkuttelun osalta edun tarjoaminen täyttyy tapauksessa palkkaamisen yhteydessä, sillä yllytyksen tarkoituksena on saada toinen esimerkiksi tapauksen mukaisesti rahasummaa vastaan toteuttamaan toisen pyytämä teko. Lisäksi todisteet tukevat tapauksessa yllytyksen täyttymistä. Vaaran vähäisyys lieventää kuitenkin yllytyksen todellista täyttymistä, mikä johti hovioikeuden ratkaisuun rikoksen täyttymättä jäämisestä.

Lupautuminen on tullut kyseeseen sisarustapauksessa, jossa KKO käsitteli sitä yhdessä sopimisen kanssa. Lupautumisenkin osalta katsottiin, ettei näyttö ollut riittävää tekijän ja isän yhteydenpidon osalta, eikä näin ollen samoin perustein ollut osoitettavissa, että A olisi lupautunut tappamaan B:n.¹⁵⁵

5.4 Tekijän tarkoitus

Edellä on esitelty eri tekotavat törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun toteuttamiseksi. Tunnusmerkistön mukainen tekotapa ei kuitenkaan yksinään riitä, vaan sen lisäksi tekijältä vaaditaan todellista tarkoitusta toteuttaa törkeää henkeen tai tervey-

¹⁵³ Satakunnan KO 28.12.2016 nro 154356 s. 1.

¹⁵⁴ VaasHo 24.10.2017 nro 141930 s. 5–6.

¹⁵⁵ KKO 2017:52, s. 8.

teen kohdistuva rikos. Tekijän subjektiivinen aikomus ilmenee konkreettisista objektiivisesti havaittavista toimista, esimerkiksi hänen laatimasta yksityiskohtaisesta suunnitelmasta, jonka avulla tekijän tarkoitus on mahdollista näyttää toteen. Muita tekijän tarkoitusta ilmentäviä ulkoisesti havaittavia seikkoja ovat muun muassa tapahtuman kulku ja tekijän toimet. Ainoastaan subjektiivisten seikkojen toteennäyttäminen yksinään on mahdotonta.¹⁵⁶

Vaatus tekijän tarkoituksesta ilmenee rikoslain 21:6a.1:n maininnalla ”tarkoitettun rikoksen tekemistä varten”. Olennaista siinä on, että valmistettava teko koskee vähintään törkeää pahoinpitelyä ja täten perusmuotoisen pahoinpitelyrikoksen valmistelu ei ole vielä rangaistavaa. Törkeän tekemuodon tulee käydä ilmi valmistelutoimista, kuten suunnitelmasta. Esimerkiksi henkirikoksen kohdalla tarkka suunnitelma teon toteuttamisesta antaa kuvan vakaasti harkiten tehtävästä taposta, ja näin ollen kyseeseen voisi soveltua murhan valmisteleminen.¹⁵⁷

Tahallisuudesta säännellään rikoslain 3:6:ssä¹⁵⁸. Lain esitöissä on kiinnitetty huomiota tahallisuuden tasoon ja teon täyttymiseksi vaaditaan korotettua tahallisuutta. Se ilmenee siten, että tekijä erityisesti pyrkii näiden henkeen tai terveyteen kohdistuvien rikosten toteuttamiseen.¹⁵⁹ Tekijän tarkoitus ilmenee useimmiten objektiivisista tekijöistä eli konkreettisista valmistelutoimista, joiden perusteella tekijän aikomus tehdä valmistelurikos on mahdollista näyttää toteen. Tässäkin on muistettava, että kysymys täytyy olla tarpeeksi yksilöidystä toimenpiteestä, eivätkä yleinen halukkuus ja uskaliaisuus toisen vakavaan vahingoittamiseen ole riittävää tunnusmerkistön täyttymiselle.¹⁶⁰

Tekijän tarkoitus on tullut tapauksistani selkeimmin esille yliopistotapauksessa. Hovioikeuden näkemyksen mukaan oli monia tekijöitä, jotka osoittivat tekijöiden todellista aikomusta aseellisen iskun toteuttamiseen. Viestittely tekijöiden välillä oli runsasta ja pitkäkestoisista, jonka aikana molemmat olivat aktiivisia tuoden omia näkemyksiään teon mahdolli-

¹⁵⁶ Elo 2017, s. 38.

¹⁵⁷ Ibid, s. 34–35.

¹⁵⁸ Tahallisuus merkitsee sitä, että tekijän tarkoituksena on ollut aiheuttaa tunnusmerkistön mukainen seuraus taikka jos hän on pitänyt seurausta varmana tai varsin todennäköisenä.

¹⁵⁹ HE 141/2012 vp, s. 39.

¹⁶⁰ Ibid, s. 35.

sista toteuttamistavoista. Viestittelyn myötä suunnitelma täsmentyi yksityiskohtaiseksi. Lisäksi toisen alkaessa empimään, motivoivat he toinen toistaa jatkamaan suunnitelman parissa. Suunnitelmasta kävi ilmi teossa tarvittavia välineitä, joita tekijät selvästi hankkivat juuri teon toteuttamista varten. Tekijät olivat myös käyneet etukäteen perehtymässä yliopistorakennukseen, mikä ilmensi heidän todellista tarkoitusta. Tuomioistuimien edellä mainittu peruste katsoi, että tekijöiden valmistelut iskun toteuttamiseen täyttivät valmistelurikoksen tunnusmerkistön.¹⁶¹

Pidän hovioikeuden perusteluja johdonmukaisina, sillä kaikki edellä mainitut tekijät pitkäkestoisen viestinnän ja toistensa motivoimisen osalta osoittavat todellista halua ja tarkoitusta toteuttaa rikos. Lisäksi tekovälineiden hallussapidon osalta hovioikeus on ottanut hyvin kantaa niiden todelliseen tarkoitukseen. Yliopistotapaus onkin mielestäni toimiva esimerkkitapaus rikoslain 21:6a:n täyttymistä arvioitaessa, sillä se täyttää useiden tunnusmerkkien lisäksi myös vaaditun tarkoitusedellytyksen.

Vesuritapauksessa tekijä oli ilmoittanut äidilleen tappavansa B:n mukaansa ottamillaan teräaseilla. A oli selvittänyt B:n olinpaikan ja lähtenyt tavoittelemaan häntä suuttuneena. Teko kuitenkin oli keskeytynyt poliisien ollessa jo B:n luona ja A saatiin myöhemmin kiinni. A oli suuttunut B:lle saatuaan tietää tämän seurustelevan hänen siskonsa kanssa ja hovioikeus katsoi sen olleen A:n motiivina aiotulle teolle. Tapahtumien aikaväli on ollut pitkä ja sosiaalityöntekijä sekä poliisi olivat suhtautuneet vakavasti A:n kertomukseen, minkä johdosta hovioikeus katsoi, että tekijän menettely oli harkittua, eikä harkitsematonta ja pikaistuksissaan toimittua. A:n hallusta löytyneet teräaseet katsottiin osoittavan tekijän todellista aikomusta kohdistaa B:hen vähintään törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttävä teko, eikä hovioikeus uskonut A:n kertomusta siitä, että hän oli ottanut välineet mukaansa vain pelottelutarkoitukseen. Edellä mainittuiden tekijöiden perusteella hovioikeus katsoi valmistelurikoksen törkeän pahoinpitelyn osalta täytyneen.¹⁶²

Mielenkiitoisen tapauksesta mielestäni tekee seikka, että tekijä oli esitutkinnassa kertonut tappamistarkoituksestaan, mutta muuttanut sitä tuomioistuimissa¹⁶³. Vaikka vastaajan on

¹⁶¹ HeIHO 20.5.2015 nro 121633 s. 7–9.

¹⁶² HeIHO 10.3.2015 nro 110630 s. 4–5.

¹⁶³ Ibid, s. 4–5.

mahdollista muuttaa kertomustaan prosessin edetessä, tekijän todellinen tarkoitus jää hieman avoimeksi. Nähdäkseni tässä korostuukin ajattelutasolla olevien seikkojen toteennäyttämisen vaikeus ilman konkreettisia ajatusten puolesta ulkoisesti havaittavia seikkoja. Pidän kuitenkin tapausta onnistuneena tekijän tarkoitusta pohdittaessa, sillä teon pitkäaikaisuus, aikeen ilmoittaminen muille sekä tekovälineiden hallussapito olivat selvä osoitus tekijän todellisesta aikomuksesta. Yliopistotapauksen tavoin tuomioistuimen perustelut konkretisoivat tunnusmerkistöjen ja niissä vaadittavan tarkoituksen toteutumista.

Taksitapauksessa vastaaja A oli lähtenyt B:n luokse, sillä hän oli velkaa A:lle. Tekijällä oli mukanaan ladattu ase ja hän kertoi taksinkuljettajalle ja B:n avopuolisolle aikomuksestaan tappa B. Edellä mainitut seikat huomioiden käräjäoikeus katsoi menettelyn osoittaneen A:n aikomuksena olleen kohdistaa B:tä kohtaan vähintään törkeän pahoinpitelyn mukaista väkivaltaa. Hovioikeus sen sijaan katsoi A:n menettelyn osoittaneen, että hänen todellisena aikeenaan oli tappa B.¹⁶⁴

Molemmissa tapauksissa tekijän tarkoitusedellytyksen katsotaan toteutuneen, mikä on nähdäkseni toimivaa, sillä tekijöillä oli mukanaan henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen tekemiseksi vaadittu väline ja tekijät olivat ilmentäneet aikomustaan ilmaisemalla siitä ulkopuolisille. Tapauksia tarkastellessani huomasin, että tekovälineen laadulla on merkitystä valmisteltavan rikoksen vakavuutta arvioitaessa. Vesuritapauksessa tekijä piti hallussaan teräasetta, jolloin hänen tarkoituksenaan katsottiin olleen vähintään törkeän pahoinpitelyn toteuttaminen. Taksitapauksessa taas tekijä oli varustautunut ampuma-aseella, jolloin tarkoituksen katsottiin kohdistuvan uhrin surmaamiseen. Täten välineen laatu mahdollisesti vaikuttaa annetun tuomion ankaruuteen.¹⁶⁵

Sieppaustapauksessa oli kysymys tekijän A:n aikomuksesta saada haltuunsa varakkaan henkilön pankkitunnukset mahdollisesti väkivaltaa käyttämällä. A oli itse kiistänyt aikomuksensa väkivallan tuottamiseen ja kertoi hänen hallustaan löytyneiden aseiden liittyneen harrastuksiinsa. Hovioikeus katsoi, ettei ollut tarpeeksi näyttöä A:n aikomuksesta tuottaa väkivaltaa vielä yksilöimättömälle uhrille. Epäselväksi jäi myös se, olisiko pankkitunnusten saaminen edes vaatinut väkivallan tuottamista. Aiemmin annettu käräjäoikeuden tuo-

¹⁶⁴ I-SHO 10.3.2016 nro 110195 s. 2 ja E-KarKO 15.4.2015 nro 116157 s. 5.

¹⁶⁵ Elo 2017, s. 45.

mio oli samansuuntainen, sillä vastaajan ensisijaisena tavoitteena katsottiin olleen pankkitunnusten haltuun saaminen, eikä pelkästään väkivallan kohdistaminen. Väkivallan katsottiin olevan vain keino toisen tavoitteen täyttämiseksi.¹⁶⁶

Näiden käräjäoikeuden perustelujen ja myös oman näkemykseni mukaan väkivallan uhka tai käyttö olisi ollut siis keino varojen hankkimiseen. Pidän täten kyseisessä tapauksessa mahdollisena tulkintavaihtoehtona myös rikoslain 31:2a:n mukaista törkeän ryöstön valmistelua, sillä etukäteen tehty verotietojen hankinta täyttää rikoksen tekemisessä tarpeellisen erityisen tiedon edellytyksen ja aseiden sekä sitomisvälineiden hallussapito täyttää taas edellytyksen välineestä, joka erityisesti soveltuu käytettäväksi rikoksessa.

5.5 Vaaran vähäisyys

Törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun toiseen momenttiin on sisällytetty vaaravaatimus. Sen mukaan tekijää ei tuomita teosta, *jos vaara rikoksen toteutumisesta on ollut muista kuin satunnaisista syistä vähäinen*. Vaaravaatimuksen vähäisyyden ja satunnaisuuden muoto on laadittu elementeiltään samantapaiseksi kuin rikoslain 5:1.2:a koskien yritystä ja niiden arvioinnissa voidaan soveltaa myös samoja periaatteita¹⁶⁷. Valmistelurikoksissa vaaravaatimuksen täyttyminen ei tosin edellytä yhtä suurta todellista vaaraa rikoksen toteutumisesta kuin yrityksen kohdalla¹⁶⁸. Yrityksen osalta korostuu täytäntöönpanotoimen johdosta syntynyt konkreettisen vaaran vaatimus, jolloin todennäköisyys rikoksen täyttymisestä tulee olla varteenotettava¹⁶⁹.

Vaaravaatimuksen myötä valmistelusta rankaisemiseen ei ainoastaan riitä, että tekijä toimii 1 momentin tekotapojen mukaisesti tavoitteenaan toteuttaa valmistelua koskeva rikos, vaan toimien myötä täytyy muodostua todellinen vaara rikoksen toteutumisesta¹⁷⁰. Vaaravaatimus on näin ollen sidottu tunnusmerkistön mukaisiin tekotapoihin¹⁷¹. Sen seurauksena rangaistuvastuun ulkopuolelle jäävät kelvottomat valmistelutoimenpiteet, joilla ei ole mahdollista toteuttaa suunniteltua tekoa, vaikka ne muutoin olisivatkin tunnusmerkistön mu-

¹⁶⁶ HelHO 16.3.2017 nro 110697 s. 13 ja HelKO 6.1.2015 nro 147438 s. 56.

¹⁶⁷ HE 141/2012 vp, s. 37–38.

¹⁶⁸ Ibid, s. 22.

¹⁶⁹ Boucht – Frände 2008, s. 172–173.

¹⁷⁰ HE 141/2012 vp, s. 38.

¹⁷¹ Matikkala 2013, s. 244.

kaisia. Valmistelutoimenpiteiden myötä vaara rikoksen toteutumisesta on tultava todennäköisemmäksi. Niiden vaarallisuutta arvioitaessa on pohdittava tekoa kokonaisuutena ja siinä keskeistä on kiinnittää huomiota, olisiko tekoa voitu toteuttaa ilman kyseistä valmistelutoimea.¹⁷²

Rikoksesta valmistelun vaara-arviointiin liittyy monia vaaraa kasvattavia tekijöitä. Esitöissä näistä on mainittu valmistelussa mukana olevien henkilöiden määrä ja heidän ominaisuuksensa, pohditut toteuttamistavat, suunnitelma sekä uhria koskevat tekijät. Ajalliseen ulottuvuuteen on myös kiinnitetty huomiota ja sen mukaan vaara usein kasvaa sitä mukaan, kun valmistelu etenee ja päivämäärä aiotulle teolle lähestyy. Vaara-arviointi tehdään valmistelurikoksen tekoajan hetkellä olleen käsityksen mukaisesti ja jos vaaran katsotaan jääneen vähäiseksi, rangaistavuus edellyttää, että se olisi johtunut satunnaisista syistä. Mikäli näin ei ole, vaaran katsotaan jääneen vähäiseksi ja henkilö ei ole syyllistynyt törkeään henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmisteluun.¹⁷³

Vaaran arvioiminen käy parhaiten ilmi aineistoni yliopisto-, lääkäri- ja taksitapauksesta. Yliopistotapauksessa hovioikeus on kiinnittänyt laajalti huomiota vaara-arviointiin. Tuomioistuimien on muun muassa tarkastellut tekijöiden persoonallisuuteen liittyviä ominaispiirteitä. Niiden pohjalta todettiin, että suunniteltu isku olisi ollut kosto tekijöihin suuntautuneesta kiusaamisesta. Vastaajien katsottiin olevan syrjäytyneitä ja etenkin B oli vetäytynyt omiin oloihinsa yhteiskunnan ulkopuolelle.¹⁷⁴

Hovioikeus kiinnitti lisäksi huomiota myrkykaasun valmistamiseen tekijöiden väitettyä, etteivät he todellisuudessa olisivat kyenneet sitä valmistamaan. Tuomioistuimien kuitenkin katsoi B:n ottaneen selvää myrkyksen valmistusprosessista ja hankkineen myös sen valmistuksessa tarvittavia aineita. Sen myötä arvioitiin, että tekijöillä oli myrkyksen valmistamiseen riittävä tietämys sekä taito ja täten myrkyksen valmistaminen olisi ollut mahdollista. Kaiken kaikkiaan suunnittelun katsottiin olleen pitkäkestoista, mikä piti sisällään paljon konkreettisia valmistelutoimia, kuten iskussa tarvittavien välineiden hankkimista. Välineillä ei kat-

¹⁷² HE 141/2012 vp, s. 22–23.

¹⁷³ Ibid, s. 38.

¹⁷⁴ HelHo 20.5.2015 nro 121633 s. 9–11.

sottu olleen muuta uskottavaa syytä kuin iskun toteuttaminen. Nämä seikat huomioiden hovioikeus katsoi, ettei vaara iskun toteuttamisesta ollut jäänyt vähäiseksi.¹⁷⁵

Mielestäni edellä mainitut seikat osoittavat selvästi sekä tekijän tarkoituksen että teossa vaadittavien tunnusmerkistöjen täyttymisen. Hovioikeus onkin ottanut onnistuneesti kantaa rikoslain 21:6a:n edellytysten täyttymiseen ja näiden toteutuminen poissulkee mahdollisuuden rikoksen vaaran vähäisyydestä.

Lääkäritapauksessa hovioikeuden perusteluiden mukaan todisteena olleen videotallenteen alusta käy selkeästi ilmi, että A pyytää 20.000 euron summasta C:tä tappamaan B:n. Videon loppupuolella A:n halukkuus teon toteuttamiseen on kuitenkin katsottu vähentyneen huomattavasti. Tämä kävi ilmi muun muassa siitä, että A kieltäytyi C:n ehdottamasta etumaksusta teon tekemisestä. Tämän lisäksi videon kuvaamiseen jälkeen C on myöhemmin yrittänyt ottaa yhteyttä A:han, mutta A on vastannut näihin vasta muutamien päivien kuluttua pyytäen C:tä jättämään hänet rauhaan ja todeten lisäksi, ettei hän ollut edes yllyttänyt C:tä B:n tappamiseen.¹⁷⁶

Perusteluissaan hovioikeus katsoo, että videotallenteesta käyneiden seikkojen perusteella A:lla on ollut aluksi todellinen halu B:n tappamisesta, mutta ajan myötä tämän halukkuuden katsottiin hiipuneen ja A:n perääntyneen aikomuksestaan. Sen perusteella tuomioistuimien on todennut, että A:n yllytys on ollut laadultaan sellaista, että vaara rikoksen toteutumisesta on muista kuin satunnaisista syistä jäänyt vähäiseksi.¹⁷⁷

Vaaran vähäisyyden osalta ymmärrän tuomioistuimen ratkaisun, sillä vaikka teko pitää sisällään yllytyksen houkutus elementtejä, on niiden täyttyminen jäänyt toteutumatta tekijän halukkuuden hiipumisen vuoksi. Tekijä on näin ollen jälkikäteen yrittänyt poistaa oman osuutensa rikoksen toteutumisesta. Kysymykseen tulee täten myös teosta luopuminen, mitä käsittelen seuraavassa alaluvussa.

¹⁷⁵ HelHo 20.5.2015 nro 121633 s. 9–11.

¹⁷⁶ VaasHO 24.10.2017 nro 141930 s. 4–6.

¹⁷⁷ Ibid, s. 5–6.

Käräjäoikeus oli aiemmin tuomiossaan päätnyt samaan ratkaisuun, mutta mielenkiintoisen siitä tekee perustelu, jolla se katsoi vaaran jääneen vähäiseksi. A on ollut yllyttämishetkellä päihtynyt ja tuomioistuin on sen osalta todennut, että päihtyneenä ihminen ei aina harkitse puheitaan eikä täten täysin tarkoita sanomaansa. Käräjäoikeus katsoi A:n puheiden olleen enemmänkin uhoamista, kuin todella tarkoitettua yllyttämistä. Näin ollen tuomioistuin katsoi vaaran osaltaan jääneen vähäiseksi johtuen muista kuin satunnaisista syistä.¹⁷⁸ Nähdäkseni tämä on oikeuskäytännöstä poikkeava linja, sillä itsehankitulla päihtymyksellä ei pitäisi olla rikosvastuuta poistavaa merkitystä.

Taksitapauksessa tekijä A oli lähtenyt B:n asunnolle tarkoituksenaan tappa hänet, mutta B ei ollutkaan asunnolla paikalla. B asui kyseisessä osoitteessa, mutta oli tapahtuma-aikaan muualla, eikä A ollut ennalta ottanut selvää B:n sen hetkistä olinpaikkaa. Sen perusteella hovioikeus kelpuutti käräjäoikeuden ratkaisun, jossa se katsoi vaaran jääneen vähäiseksi satunnaisesta syystä johtuen.¹⁷⁹ Ratkaisu olikin mielestäni oikealinjainen, sillä rikoksen toteutumisen edellytykset olivat poistuneet, kun kohde ei ollutkaan suunnitellussa paikassa, mikä poisti kokonaan vaaran rikoksen täyttymisestä.

Samantapainen tilanne oli Helsingin käräjäoikeuden 13.5.2016 nro 120612 antamassa lainvoimaiseksi jääneessä tuomiossa, jossa tekijä A oli teräase hallussaan yrittänyt mennä parturiliikkeeseen tarkoituksenaan vahingoittaa siellä työskennellyttä B:tä, jonka kanssa oli hetkeä aiemmin riitautunut. A:n teko kuitenkin keskeytyi, sillä alueella sattui olemaan siviiliasuinen poliisi, joka näki A:n kulkevan veitsi hallussaan ja sen johdosta poliisi pysäytti tekijän parturiliikkeen edustalta. Tapahtuma-aikaan myöskään B ei ollut enää liikkeessä paikalla.¹⁸⁰ Käräjäoikeuden arvion mukaan vaara teon toteutumisesta olisi ollut suuri ilman sattumalta paikalla ollutta siviiliasuista poliisia ja B:n poistumista paikalta. Sen johdosta käräjäoikeus totesi vaaran jääneen vähäiseksi satunnaisista syistä johtuen ja katsoi A:n syyllistyneen valmistelukokseen.¹⁸¹

Ainoastaan satunnaisten tekijöiden vuoksi teko jäi täyttymättä, sillä ilman näitä tekijä olisi todennäköisesti edennyt ainakin yritysasteelle. Pidänkin tarkoituksenmukaisena, että tekijä

¹⁷⁸ Satakunnan KO 28.12.2016 nro 154356 s. 6.

¹⁷⁹ I-SHO 10.3.2016 nro 110195 s. 3 ja E-KarKO 15.4.2015 nro 116157 s. 6.

¹⁸⁰ Elo 2017, s. 18–19.

¹⁸¹ HelKO 13.5.2016 nro 120612 s. 7.

tuomittiin valmistelurikoksesta, sillä muilta osin rikoksen toteutumiselle oli täydet edellytykset.

Esittelemissäni kahdessa viimeisessä tapauksessa vaara jäi siis vähäiseksi satunnaisista syistä johtuen. Tapauksissa tekijöiden kohteena ollut henkilö sattui olemaan juuri tapahtuma-aikaan muualla ja jälkimmäisessä käräjäoikeuden tapauksessa lisäksi paikalle sattui poliisi. Mikäli tekijät olisivat sattuneet valitsemaan jonkun toisen hetken avoimista vaihtoehdoista, olisi teko saattanut edetä pidemmälle.¹⁸²

5.6 Valmistelusta luopuminen

Törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun toiseen momenttiin on vaaravaatimuksen lisäksi sisällytetty vastuuvapausperuste. Sen mukaan pykälän mukaiseen valmistelurikokseen syyllistynyt voi vapautua vastuusta, jos hän on *vapaaehtoisesti luopunut rikoksen valmistelusta, estänyt sen jatkumisen tai muuten poistanut oman toimintansa merkityksen rikoksen valmistelussa*. Valmistelusta luopumisen osalta hyödynnetään rikoslain 5:2:n mukaisia oppeja yrityksestä luopumisesta. Lähtökohtana rikosvastuusta vapautumisessa on, että tekijä vapaasti omasta tahdostaan poistaa oman menettelynsä vaikutuksen tunnusmerkistön mukaisessa valmistelussa.¹⁸³ Tämä merkitsee, että tekoa valmistelulla henkilöllä olisi ollut mahdollisuus jatkaa sitä, mutta hän nimenomaan oma-aloitteisesti päätti lopettaa valmistelutoimet¹⁸⁴.

Omaehtoisesta luopumisesta on kysymys esimerkiksi tapauksessa, jossa tekijä aloittaa uhrin lyömisen tarkoituksenaan toteuttaa törkeä pahoinpitely. Teko on aloitettu ensimmäisellä lyönnillä, mutta jos tekijä vapaaehtoisesti lopettaa pahoinpitelyn toiseen lyöntiin, hän luopuu törkeän pahoinpitelyn täyttämisestä. Tekijä on kuitenkin tällöin syyllistynyt perusmuotoiseen pahoinpitelyyn.¹⁸⁵ Tässä korostuu juuri tekijän vapaaehtoisuus luopumisen suhteen, mikä koskee myös valmistelusta luopumista.

¹⁸² Elo 2017, s. 41.

¹⁸³ HE 141/2012 vp, s. 38.

¹⁸⁴ Matikkala 2014, s. 250.

¹⁸⁵ Boucht – Frände 2008, s. 178–179.

Rikoslain 21:6a.2:n mukaan rangaistusvastuusta voi vapautua luopumalla siitä, estämällä valmistelun jatkamisen tai muulla tavoin. Luopuminen voi tulla sovellettavaksi, jos valmistelua on tehnyt vain yksi henkilö ja rikoksen toteutuminen vaatisi vielä häneltä lisätoimenpiteitä, mutta tekijä päättääkin olla tekemättä niitä. Tapauksessa, jossa yksin valmistelua tehneen henkilön jo toteuttamat toimet johtaisivat rikoksen täyttymiseen, voi tekijä vapautua rangaistusvastuusta poistamalla valmistelutoimiensa merkityksen, jolloin valmistelun kohteena oleva rikos jäisi toteutumatta. Valmisteluissa, joissa on useita osallisia, mukana ollut voi vapautua vastuusta, mikäli hän onnistuu estämään sen jatkumisen tai poistamalla oman toimintansa vaikutuksen toteuttamisen suhteen.¹⁸⁶ Esimerkkinä estämisestä mainittakoon tapaus, jossa osallinen saa taivuteltua muutkin mukana olleet hylkäämään valmistelun¹⁸⁷.

Rikoslain 5:2.4:n mukaisesti henkilö voi syyllistyä muuhun täytettyyn rikokseen rankaisematta jääneen yrityksen yhteydessä. Tässä on kysymys kvalifioidusta yrityksestä, jossa tekijää ei rangaista päärikoksen yrityksestä luopumisen johdosta, mutta tekijä syyllistyy jo täytettyihin rikoksiin¹⁸⁸. Samaa periaatetta sovelletaan myös rikoksen valmistelussa. Vaikka tekijä vapautuisi pykälän mukaisesta valmistelusta, mutta sen yhteydessä hän on toteuttanut jonkun muun, esimerkiksi pitänyt hallussaan ampuma-asetta säännösten vastaisesti, tekijä tuomitaan ampuma-ase rikoksesta.¹⁸⁹ Mikäli taas teon katsotaan edenneen valmistelusta jo henkirikoksen tai törkeän pahoinpitelyn yrityksen puolelle ja tekijä vapautuu yrityksen rangaistavuudesta rikoslain 5:2:n mukaisesti, koskee vastuuvapausperuste myös yritystä edeltänyttä valmisteluvaihetta¹⁹⁰.

Valmistelusta luopumista on käsitelty aineistoni neljässä tuomioistuimen ratkaisussa. Vesuritapauksessa tekijän A:n saavuttua kohteensa asunnolle paikalla olikin jo poliisit, jonka johdosta hän poistui paikalta. Tekijä oli tämän jälkeen ajanut suivaantuneena lähistöllä puuta päin, jonka jälkeen paikalle tullut poliisi otti tekijän hallusta löytyneet teräaseet pois. Hovioikeus on tapahtumien osalta arvioinut, että A:n aikomuksena ollut B:n vahingoittaminen on keskeytynyt poliisien paikalle tulon, auton kolaroinnin sekä teräaseiden menet-

¹⁸⁶ HE 141/2012 vp, s. 38.

¹⁸⁷ Matikkala 2014, s. 249.

¹⁸⁸ HE 44/2002 vp, s. 138.

¹⁸⁹ Matikkala 2014, s. 250.

¹⁹⁰ HE 141/2012 vp, s. 39.

tämisen johdosta. Täten tuomioistuin totesi, ettei A:n voitu katsoa luopuneen teosta vapaaehtoisesti.¹⁹¹ Hovioikeuden ratkaisu on mielestäni hyvin perusteltu, sillä teosta luopumisessa tulee painottaa juuri tekijän omaehtoista luopumista, eivätkä arviointiin saa vaikuttaa muut teon keskeyttävät seikat. Tapauksessa ilman poliisien läsnäoloa todennäköisyys teon toteutumisesta olisi ollut suurempi.

Samankaltainen tilanne oli kyseessä taksitapauksessa. Siinä A:n saavuttua B:n talolle hän sai selville, että B olikin muualla. Tämän johdosta A oli poistunut paikalta ja hetken käveltyään hän havaitsi poliisit. Tällöin hän luopui aseestaan ja jäi odottamaan, että poliisit tulevat ottamaan hänet kiinni. Hovioikeus on arvioinut, että teon toteuttaminen keskeytyi lopullisesti vasta hänen havaittua poliisit. Teon keskeytymiseksi ei ollut siis riittävä, ettei B ollut paikalla. Lisäksi A oli jatkanut vielä matkaansa mukanaan toimiva ja ladattu ase ja näin ylläpitänyt teon toteuttamisen mahdollisuutta. Tämän johdosta tuomioistuin on todennut, ettei teosta luopumista voitu katsoa tapahtuneen vapaaehtoisesti, vaan se oli keskeytynyt vasta poliisien ilmaannuttua paikalle.¹⁹² Tässäkin ratkaisussa tuomioistuin on onnistunut perusteluissaan, sillä teon vapaaehtoisuutta vastaan puhuu seikka, että tekijä luopui aseestaan vasta havaittuaan poliisit. Täten ulkopuolinen seikka oli tekijän todellisen luopumisen taustalla.

Lääkäritapauksessa on kiinnitetty myös hieman huomiota teosta luopumiseen. Siinä A:n katsottiin luopuneen tavoitteestaan ja yllytyksen olleen laadultaan sellaista, jossa vaara teon täytäntöönpanosta oli jäänyt vähäiseksi. Hovioikeus lisäksi katsoi, että A oli vapaaehtoisesti kieltäytynyt rahasumman maksamisesta ja siten tullut toisiin aatoksiin aluksi kaavailmansa henkirikoksen osalta. Näin menettelemällä hovioikeus totesi A:n omatahtoisesti luopuneen rikoksen toteuttamisesta.¹⁹³ Vapaaehtoisuutta tukee tapauksessa hyvin seikka, että tekijä on ilman ulkopuolista vaikutusta luopunut teostaan. Täten pidän hovioikeuden ratkaisua edellisten ratkaisujen mukaisessa tulkintalinjassa, mikä konkretisoi luopumisen edellytyksen täyttymisen arviointia.

¹⁹¹ HeIHO 10.3.2015 nro 110630 s. 5–6.

¹⁹² I-SHO 10.3.2016 nro 110195 s. 3–4.

¹⁹³ VaasHO 24.10.2017 nro 141930 s. 6.

Yliopistotapauksessa luopuminen tuli hovioikeuden arvioitavaksi, kun B oli väittänyt luopuneensa valmistelusta. B oli lopettanut ajan myötä yhteydenpidon A:han eikä hän ollut hakenut kaikkia suunnitelman mukaisia teossa tarvittavia välineitä. Hovioikeus kuitenkin katsoi, ettei B ollut osoittanut millään havaittavain toimenpitein todella luopuneensa rikoksen valmistelusta. B ei ollut esimerkiksi ryhtynyt hävittämään jo hankkimiaan tekovälineitä tai ilmaissut vetäytymisaikomuksestaan rikoskumppanilleen. Näillä perusteilla hovioikeus totesi, ettei B:n voitu katsoa luopuneen teon täytäntöönpanosta.¹⁹⁴

Myös yliopistotapauksen ratkaisu antaa luopumisen tulkintaan konkreettisia piirteitä, mikä nähdäkseni selkeyttää asian ymmärtämistä. Luopuminen vaatii täten tekijän ulkoisesti havaittavia ja omasta halustaan toteuttamia toimia, jotta tekijän oma vaikutus poistuu rikoksen toteutumisesta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Käsittämäni aineisto on melko suppea törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun oikeuskäytännön osalta, joten kaikista tunnusmerkistötekijöistä ei ole vielä löydettävissä yhtenäisiä tulkintalinoja. Keskitynkin käsittelemään löytämiäni olennaisia seikkoja.

Yhteisenä tekijänä kaikissa rikoslain 21:6a:n tunnusmerkistön tekotavoissa on tekijän tarkoitus nimenomaisen rikoksen tekemisestä. Törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelussa korostuu tekijän tahallisuus, joka täyttää teon subjektiivisen puolen. Tekijän subjektiivinen tarkoitus tulee kuitenkin toteennäyttää objektiivisten eli ulkoisesti havaittavien seikkojen, esimerkiksi tekovälineen hallussapidon tai laaditun suunnitelman pohjalta. Valmistelurikoksen toteutuminen vaatiikin sekä tekijän tarkoituksen että objektiivisen tunnusmerkistön toteutumista. Objektiiviset seikat ilmenivät tapauksissani muun muassa aikomuksensa ilmoittamisesta muille, välineistön hankkimisella, kohteen tavoitte-luna tekoväline hallussa ja suunnitelman laatimisena¹⁹⁵.

¹⁹⁴ HeIHO 20.5.2015 nro 121633 s. 11–12.

¹⁹⁵ Elo 2017, s. 38.

Aineistostani oli löydettävissä yhteisiä seikkoja, joista tekijän tarkoitus ilmenee. Erityisesti yliopisto- ja sieppaustapauksissa korostui tekijöiden pitkäjänteinen etukäteistyöskentely, mikä ilmeni pitkäaikaisen viestittelyn ja verotietojen hankkimisen muodossa. Kuitenkin sieppaustapauksessa tekijän todellinen tarkoitus kohdistui eri tekoon, kuin toiseen kohdistuvaan törkeään väkivaltaiseen vahingoittamiseen. Taksi- ja vesuritapaukset muistuttivat taas enemmän pikaistuksissaan tehdystä päätöksestä toisen vahingoittamisesta, mikä ei vaadi tarkkaa suunnitelmaa tai järjestelyjä. Ne muistuttivatkin enemmän piirteiltään tyyppilistä humalassa tehtyä henkirikosta. Tapauksissa kuitenkin tekijän tarkoitus ja objektiiviset seikat yhdessä osoittivat, ettei tekijöiden välineen hallussapidolle voinut olla muuta tarkoitusta kuin toisen vahingoittaminen.

Käsitlemissäni tapauksissa lääkäritapausta lukuun ottamatta osana kokonaisuutta on ollut pohdittavana tekovälineen hallussapito. Pohdinkin, että onko tämä osoitus siitä, että tekovälineen hallussapito on yleisin tekotapa rikoslain 21:6a:n toteutumiseksi. Tekovälineen hallussapito on myös usein helpon todettavissa, sillä se on ulkoisesti havaittava seikka. Tässä on kuitenkin muistettava, ettei tekovälineen hallussapidolle tule olla muuta uskottavaa selitystä kuin toisen vahingoittaminen. Rikosvastuun haasteena tekovälineen osalta on, että monet rikoksen toteuttamiseen soveltuvat välineet ovat niiden tavanomaisessa käytössä laillisia, joten rikosvastuu tulee kyetä sitomaan myös edellä mainittuun tekijän tarkoitukseen¹⁹⁶.

Sopimista käsiteltiin yliopisto- ja sisarustapauksessa ja yksityiskohtaista suunnitelmaa edellä mainittujen lisäksi sieppaustapauksessa. Sopimisen osalta voidaan todeta, että sen toteennäyttäminen on hyvin hankalaa, ellei siitä ole konkreettista aineistoa. Kyseistä aineistoa on harvoin saatavissa, sillä sopiminen tapahtuu suullisesti, eivätkä osapuolet ole halukkaita jakamaan suullisen sopimuksen sisältöä muille¹⁹⁷. Tämä korostui erityisesti sisarustapauksessa, jossa sopimista ei voitu näyttää toteen konkreettisen aineiston puuttumisen vuoksi. Sopiminen tosin saattaa käydä ilmi yksityiskohtaisesta suunnitelmasta, kuten yliopistotapauksessa. Yksityiskohtaisesta suunnitelmasta voidaan sanoa, että se muodostuu vähitellen esimerkiksi yliopistotapauksen kaltaisesta viestittelyn kautta. Aineistoni tosin on vielä liian suppea sen toteamiseen, kuinka tarkka yksityiskohtaisen suunnitelman täytyy

¹⁹⁶ HE 141/2012 vp, s. 36.

¹⁹⁷ Elo 2017, s. 28.

olla, mutta siinä tulee tarkentaa ainakin tekotapaa, -aikaa ja -paikkaa sekä teon kohdetta. Tulevan oikeuskäytännön myötä pitääkin selvittää, mitkä tekijät suunnitelmassa pitää välttämättömästi esiintyä, jotta voidaan puhua yksityiskohtaisesta suunnitelmasta¹⁹⁸.

Yllyttämisen osalta voidaan todeta, että se vaatii toteutukseen tekijän tarkoitusta taivuttaa toinen henkilö osallistumaan tai toteuttamaan suunniteltu teko. Yliopistotapauksessa hovi-oikeus katsoi tekijän lähinnä vain kertoneen suunnitelmastaan kolmannelle osapuolelle ja suhtautuneen tämän mahdolliseen osallistumiseen myöntävästi, eikä tuomioistuimien näin ollen katsonut kyseessä olevan yllyttämistä. Lääkäratapauksessa yllyttämisen ei taas katsottu toteutuneen vaaran vähäisyyden vuoksi, joten yllyttämisen osalta en voi tapausten eroavaisuuksien ja vähäisyyden johdosta tehdä yhtenäisiä johtopäätöksiä.

Vaaran vähäisyyttä käsitellessäni havaitsin yhtenäisen tekijän taksitapauksessa ja käräjäoikeuden lainvoimaseksi jääneessä tuomiossa. Yhteisenä tekijänä oli vaaran jääminen vähäiseksi satunnaisen syyn vuoksi. Ensimmäisessä tapauksessa teko jäi toteutumatta, sillä kohdehenkilö ei ollut suunnitelmassa paikassa ja toisessa teko keskeytyi paikalle sattuneen poliisin vuoksi. Arvioinnissa meneteltiin yleisten rikosoikeuden oppien mukaisesti satunnaisia syitä tulkittaessa, sillä teko olisi saattanut toteutua tekijöiden valitessa jonkin muun ajankohdan teolleen.

Yliopisto- ja lääkäritapauksen pohjalta voidaan sanoa, että vaaran muodostuminen on hyvin tapauskohtaista ja sen muodostumiseen vaikuttavat muun muassa osallisten määrä ja muut suunnitelmaan ja kohteeseen liittyvät tekijät. Mielestäni esimerkiksi osallisten suuri lukumäärä ja tarkkaan laadittu suunnitelma korottavat vaaran suuruutta, mitkä ilmenivät myös yliopistotapauksessa. Tapauksistani ei sen sijaan ole löydettävissä seikkoja, jotka puhuisivat suoranaisesti vaaran vähäisyyden puolesta, mutta nähdäkseni esimerkiksi ajan kulumisen saattaa vaikuttaa tekijän tahdon hiipumiseen, jolloin vaara rikoksen toteutumisesta jää liian vähäiseksi.

Luopumisen kohdalla voidaan todeta, että luopuminen on usein yhteydessä vaaran vähäisyyteen, sillä tekijän luopuessa teosta, myös vaara rikoksen täyttymisestä on vähäinen. Aineistostakin käy ilmi, että luopumisen täytyy olla vapaaehtoista, jotta sillä olisi rikosvas-

¹⁹⁸ Elo 2017, s. 32.

tuun poistava vaikutus, kuten lääkäritapauksessa. Nähdäkseni luopumisen vapaaehtoisuutta osoittavat seikat, joissa tekijä aktiivisesti poistaa teon toteuttamisen mahdollisuuden esimerkiksi tekovälineitä hävittämällä tai tuhoamalla suunnitelman. Luopumisen vastaan puhuvana seikkana on aineistossakin taksi- ja vesuritapauksessa ilmi käyvä tilanne, jossa teko keskeytyi tosiasiallisesti ulkopuolisen seikan vuoksi, eikä tekijän omasta tahdosta.

Yhteenvedona edellä mainituista seikoista on nähtävissä, että törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun oikeuskäytännöstä voidaan löytää osittain yhteneväisiä seikkoja, mutta niiden soveltuvuus on vielä melko tapauskohtaista. Työn luotettavuutta arvioitaessa sitä heikentää aineiston vähäisyys. Koen kuitenkin, että kokonaisuudessaan työn luotettavuus on hyvällä tasolla, sillä olen soveltanut tutkimuksessani sekä vahvoja että heikosti velvoittavia oikeuslähteitä ja tukenut niitä lainopillisella kirjallisuudella. Pidän tärkeänä, että rikoslain 21:6a:n soveltamisesta saadaan lisää oikeuskäytäntöä, jotta tarkempien yhteneväisten tulkintalinjojen muodostaminen olisi mahdollista.

7 POHDINTA

Pohdin aiemmin työssäni rikoksen valmistelun ja yrityksen välistä rajapintaa. Aineistoni ei tarjonnut siihen suoraan vastausta, sillä ratkaisuihin ei ollut määritelty tarkemmin, milloin valmistelun voitiin katsoa alkaneeksi tai milloin taas valmistelusta olisi siirrytty jo yrityksen puolelle. Tämä siirtymä ilmeni esimerkiksi tapauksessa, jossa tekijä suunnittelee ja hankkii puukon tarkoituksenaan toteuttaa henkirikos. Teko olisi nähdäkseni rangaistavaa valmistelua silloin, kun tekijä ryhtyisi edellä mainittuihin valmistelutoimiin teon toteuttamiseksi. Valmistelu siirtyisi rangaistavan yrityksen puolelle, kun tekijä ryhtyisi konkreettiseen täytäntöönpanotoimeen eli tässä tapauksessa iskiessään teräaseensa uhriin. Yrityksen ja täytetyn teon näkökulmasta keskeistä olisi, menehtyykö uhri tarkoitetulla tavalla iskun seurauksena.

Taksi- ja vesuritapauksesta tekijät olivat lähteneet tavoittelemaan kohdettaan tekoväline hallussaan ja teko oli keskeytynyt ulkoisen seikan vuoksi. Tämän kaltaiset teot eivät juurikaan vaadi valmistelua, joten valmistelun alkamishetkeksi voisi mahdollisesti katsoa ole-

van se, jolloin tekijät olivat päättäneet kohteensa vahingoittamisesta ja lähteneen matkaan tekoväline mukanaan tarkoituksenaan toteuttaa aikomuksensa.

Kyseisissä tapauksissa ei ollut otettu kantaan siihen, milloin teko olisi edennyt jo yrityksen puolelle. Tapauksissa teot keskeytyivät satunnaisista syistä. Nähdäkseni ilman näitä satunnaisia syitä teot olisivat saattaneet edetä ainakin yritysasteelle ja mahdollisesti täytettyyn tekoon saakka. Yrityskynnys vaatii, että teon kohde on tekijän välittömässä läheisyydessä, joka mahdollistaisi teon toteuttamisen¹⁹⁹. Esimerkiksi vesuritapauksessa teko olisi mahdollisesti edennyt yritysasteelle, jos poliisit eivät olisi olleet jo kohteessa, milloin tekijä olisi voinut päästä lähemmäs uhriaan.

Törkeä henkeen tai terveyteen kohdistuva rikoksen valmistelu on laadittu ehkäisemään juuri yliopistoiskun kaltaisia tekoja varten²⁰⁰. Kyseisessä tapauksessa ei kuitenkaan otettu kantaa siihen, milloin valmistelun katsottiin alkaneen ja edenneen rangaistavan valmistelun puolelle. Mielestäni teko siirtyi rangaistavan valmistelun asteelle silloin, kun suunnitelma tarkentui yksityiskohtaiseksi viestittelyn pohjalta ja tekijät ryhtyivät hankkimaan iskussa tarvittavia välineitä.

Pidän tärkeänä, että kyseiset törkeät henkeen tai terveyteen kohdistuvat rikoksen valmistelut on mahdollista ehkäistä poliisin toimesta. Poliisilain (2011/872) 1 §:n mukaan poliisin tehtävänä on muun muassa rikosten ennalta estäminen. Rikoksen estäminen merkitsee teon estämistä ennen sen toimeenpanon aloittamista²⁰¹. Poliisilla on entuudestaan ollut rikosten ennalta estämiseksi poliisilain mukaiset toimivaltuudet rikoksissa, joissa teko ei ole edennyt vielä tekoasteelle. Vasta teon aloittamisen jälkeen on aiemman sääntelyn mukaan tullut sovellettavaksi esitutkinta- (2011/805) ja pakkokeinolaki (2011/806). Nykyisen kriminalisoinnin myötä kyseisten lakien soveltaminen mahdollistuu kuitenkin jo teon valmisteluvaiheessa, mikä antaa poliisille paremmat keinot puuttumiseen teon varhaisemmassa vaiheessa.²⁰² Varhaisempi puuttumismahdollisuus antaa poliisille toimivaltuudet pakkokeinojen soveltamiseen, kun jo rikoksen valmistelu luokitellaan rikokseksi.

¹⁹⁹ HE 141/2012 vp, s. 12.

²⁰⁰ Elo 2017, s. 20.

²⁰¹ HE 141/2012 vp, s. 12.

²⁰² Ibid, s. 7–8.

Lisäksi kyseinen puuttumismahdollisuus lisää keinoja selvittää rikoslain 21:6a:n rikosten näyttöongelmia. Esimerkiksi valmistelun suullisen sopimisen osalta on ongelmana, ettei sopimusta voida toteennäyttää ilman konkreettisia todisteita. Mielestäni poliisilain 5 luvun salaisilla tiedonhankintakeinoilla ja pakkokeinolain 10 luvun salaisilla pakkokeinoilla on mahdollista selvittää näyttöongelmat. Telekuuntelun avulla poliisi kykenee hankkimaan tietoa puhelimitse käydyistä keskusteluista ja sopimisesta, jolloin konkreettisen näyttöateriaalin hankkiminen mahdollistuu. Lisäksi esimerkiksi teknisellä laitetarkkailulla on mahdollista hankkia yksityiskohtaisen suunnitelman sisältäviä tiedostoja tekijän tietokoneelta, mitkä olisivat muutoin vain tekijän tiedossa.

Pohdin lopuksi, miten poliisin tulisi kiinnittää esitutkintavaiheessa huomiota rikoslain 21:6a:n tunnusmerkistötekijöihin. Oleellisimpana seikkana mielestäni on tekijän menettelyn, kuten välineen hallussapidon sitominen tekijän aikomukseen. Esitutkintavaiheen kuulestuissa todelliseen tarkoitukseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta olisi mahdollista sulkea pois vaihtoehtoiset syyt hallussapidolle. Tämän lisäksi tukea tarkoituksen selvittämiseksi tulee hakea pakkokeinojen kautta yliopistoiskun kaltaisissa tapauksissa.

Tulevaisuudessa tiedon lisäämiseksi ja luotettavien johtopäätösten luomiseksi on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota tuomioistuinten yhtenäisen tulkintalinjan kehittämiseen, jotta ratkaisuja voitaisiin ennakkopäätöksinä soveltaa pohdittaessa rikoslain 21:6a:n täyttymistä. Yhtenäinen tulkintalinja olisi eduksi myös poliisin toiminnassa, sillä sen avulla keskeisimpien seikkojen havaitseminen mahdollistuisi entistä tehokkaammin.

8 LÄHTEET

Kirjallisuuslähteet

Boucht, Johan & Frände, Dan 2008: Suomen rikosoikeus. Tampere, Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 17/2008

Elo, Elina 2017: Törkeän henkeen ja terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu oikeuskäytännössä. Teoksessa Lahti, Raimo & Konttinen, Essi & Di Nardo: Kirjoituksia modernista rikosoikeudesta. Helsinki, Helsingin hovioikeus

Hakamies, Kaarlo & Koskinen, Pekka & Lappi-Seppälä, Tapio & Majanen, Martti & Melander, Sakari & Nuotio Kimmo & Nuutila, Ari-Matti & Ojala, Timo & Rautio, Ilkka 2008: Rikosoikeus. Helsinki, WSOY.

Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2017: Katsauksia 19/2017: Henkirikoskatsaus 2017. Helsinki, Helsingin yliopisto.

Luettavissa:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/175210/Katsauksia_19_Lehti_2017.pdf?sequence=1

Luettu: 18.12.2017

Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2017: Katsauksia 22/2017: Rikollisuustilanne 2016: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsinki, Helsingin yliopisto.

Luettavissa:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/191756/Katsauksia_22_Rikollisuustilanne_2016_2017.pdf?sequence=2

Luettu: 18.12.2017

Hirvonen, Ari 2011: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki, Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17.

Luettavissa:

https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/hirvonen_mitka_metodit.pdf

Luettu: 1.2.2018.

Husa, Jaakko & Mutanen, Anu & Pohjolainen Teuvo 2005: Kirjoitetaan juridiikkaa. Helsinki, Talentum.

Lappi-Seppälä, Tapio 1994: Miksi rikosoikeus? Teoksessa Hirvonen, Ari: Kohti 2000-luvun rikosoikeutta. Helsinki.

Lehti, Martti 2001: Väkivallan hyökyaalto: 1900-luvun alkuvuosikymmenten henkirikollisuus Suomessa ja Luoteis-Virossa. Helsinki, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 178.

Matikainen, Olli 2002: Verenperijät: Väkiältä ja yhteisön murros itäisessä Suomessa 1500-1600-luvulla. Helsinki, Hakapaino Oy.

Matikkala, Jussi 2013: Näkökohtia rikoksen valmistelusta. Teoksessa Hinkkanen Ville & Mäkipää Leena: Suomalainen kriminaalipolitiikka, Näkökulmia teoriaan ja käytäntöön. Tapio Lappi-Seppälän juhlakirja. Helsinki, Forum Iuris.

Matikkala, Jussi 2014: Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset. Teoksessa Frände, Dan ym.: Keskeiset rikokset. Helsinki, Edita Publishing Oy.

Melander, Sakari 2008: Kriminalisointiteoria – rangaistavaksi säätämisen oikeudelliset rajoitukset. Helsinki, Suomalainen lakimiesyhdistys.

Nuotio, Kimmo 1998: Perusoikeuksien merkityksestä rikosoikeudessa. Teoksessa Länsineva, Pekka & Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeuspuheenvuoroja. Turku, Turun yliopisto.

Pöyhönen, Pekka 2012: Rikoksen valmistelun kriminalisoimisen perusteluista ja ongelmista. Helsinki
Law Review 2012/1.
Luettavissa: <https://www-edilex-fi.polamk.idm.oclc.org/hlr/9372.pdf>
Luettu: 2.1.2018

Tapani, Jussi 2010: Yrittänyttä ei laiteta? Rikoksen yrityksen rangaistavuus. Hämeenlinna, Helsingin Kamari Oy.

Tapani, Jussi & Tolvanen Matti 2013: Rikosoikeuden yleinen osa – Vastuuoppi, 2. uudistettu painos. Helsinki, Talentum Media Oy

Viljanen, Veli-Pekka 2001: Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Vantaa, Werner Söderström Lakitieto Oy.

Internetlähteet

Suomen virallinen tilasto: Rikos- ja pakkokeinotilasto. Eräiden rikostyyppien kehitys tammi-syyskuussa 2013-2017 (ennakkotieto) . Helsinki: Tilastokeskus
http://www.stat.fi/til/rpk/2017/03/rpk_2017_03_2017-10-19_tau_001_fi.html. Julkaistu 19.10.2017, luettu 19.12.2017.

Ampuma-aseen tai aseosien muuntaminen toimintakelvottomaksi.
https://www.poliisi.fi/luvat/ampuma-aseen_tai_aseosien_muuntaminen_toimintakelvottomaksi. Luettu 26.1.2018

Yleistä oikeuslähteistä ja oikeudellisesta informaatiosta.
https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/kotimaiset-oikeuslahteet/Sivut/Yleista-oikeuslahteista-ja-oikeudellisesta-informaatiosta.aspx.
Luettu 1.2.2018.

Yliopistoiskun tuomio pysyy – KKO eväsi valitusluvan. <https://yle.fi/uutiset/3-8511275>.
Julkaistu 8.12.2015, luettu 2.2.2018.

Näin yliopistoiskua suunniteltiin - lue karneat viestit sanasta sanaan.
<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000760646.html>. Julkaistu 26.5.2014, luettu 2.2.2018.

Iskun uhka säikäytti Helsingin yliopistolla – turvallisuusasioita pohdittiin pikakokouksessa. <https://yle.fi/uutiset/3-7137194>. Julkaistu 14.3.2014, luettu 2.2.2018.

Virallislähteet

Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi (He 66/1988 vp)

Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi (HE 94/1993 vp)

Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993vp)

Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (HE 44/2002 vp)

Perustuslakivaliokunnan lausunto 17/2006 vp

Ehdotus eräiden törkeiden rikosten valmistelun kriminalisoinnista 15/2012. Oikeusministeriö, Helsinki.

Hallituksen esitys eduskunnalle eräiden törkeiden rikosten valmistelun kriminalisoinnista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 141/2012 vp)

Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä 141/2012 vp eräiden törkeiden rikosten valmistelun kriminalisoinnista koskevaksi lainsäädännöksi (LaVM 8/2013 vp – HE 141/2012 vp)

Oikeuskäytäntö

KKO 5.7.2017 2017/52 nro 1455, asia R 2016/254 (HelHo 29.1.2016 nro 103932, asia R 15/1950, HelKO 29.6.2015 nro 127949, asia R 15/4149)

HelHO 10.3.2015 nro 110630, asia R 14/2084 (VanKO 12.6.2014 nro 125770, asia R 14/688)

HelHO 20.5.2015 nro 121633, asia R 14/2211 (HelKO 27.6.2014 nro 128315, asia R 14/3537)

I-SHO 10.3.2016 nro 110195, asia R 15/708 (Etelä-Karjalan KO 15.4.2015 nro 116157, asia R 15/427)

HelHo 16.3.2017 nro 110697, asia R 15/3104 (HelKO 6.11.2015 nro 147438, asia R 15/7142)

VaasHO 24.10.2017 nro 141930, asia R R 17/176 (Satakunnan KO 28.12.2016 nro 154356, asia R 16/1708)

HelKO 13.5.2016 nro 120612, asia R 16/3216

HelKO 18.8.2016 nro 132749, asia R16/1776